

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské sociální práce

Charitativní a sociální práce

Libuše Satorová

*Dávky pěstounské péče a dávky státní sociální podpory
v kontextu pěstounské péče*

Bakalářská práce

vedoucí práce: Mgr. Iva Linhartová

2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem všechny informační zdroje uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne 29. března 2017

.....

Libuše Satorová

Poděkování

Děkuji Mgr. Ivě Linhartové za odborné vedení při tvorbě práce, její cenné připomínky a trpělivost, kterou se mnou při samotném zpracování měla. Chtěla bych také poděkovat svým blízkým – své rodině a přátelům, kteří mi byli v průběhu práce velkou oporou.

Obsah

Úvod.....	6
1 Vznik a vývoj pěstounské péče.....	8
1.1 Kořeny pěstounské péče.....	8
1.2 Vývoj právní úpravy pěstounské péče	9
2 Pěstounská péče	11
2.1 Pěstounská péče	11
2.2 Formy pěstounské péče	11
2.3 Pěstoun	12
2.4 Osoba pečující.....	12
2.5 Osoba v evidenci.....	12
3 Období před vznikem systému státní sociální podpory	13
3.1 Systém sociálního zabezpečení před vznikem státní sociální podpory.....	13
3.2 Dávky pěstounské péče před vznikem státní sociální podpory.....	14
3.3 Ostatní dávky před vznikem státní sociální podpory	15
4 Systém státní sociální podpory	17
4.1 Vznik systému státní sociální podpory a obecná charakteristika systému..	17
4.2 Vymezení pojmů	19
4.2.1 Životní minimum	19
4.2.2 Rozhodný příjem.....	20
4.2.3 Společně posuzované osoby a nezaopatřené dítě	21
5 Vývoj dávek státní sociální podpory a dávek pěstounské péče	22
5.1 Období od roku 1995–2000	22
5.2 Období od roku 2001–2006	28
5.3 Období od roku 2007–2012	28
5.4 Období od roku 2013 – současnost	31
6 Současný stav systému státní sociální podpory a dávek pěstounské péče.....	33
6.1 Státní sociální podpora	33
6.1.1 Přídavek na dítě	33
6.1.2 Příspěvek na bydlení	34
6.1.3 Rodičovský příspěvek.....	36
6.1.3.1 Rodičovský příspěvek a připravované změny související s pěstounskou péčí	38
6.1.4 Porodné	40
6.1.5 Pohřebné	40

6.2	Dávky pěstounské péče	40
6.2.1	Příspěvek na úhradu potřeb dítěte.....	41
6.2.2	Příspěvek při ukončení pěstounské péče	42
6.2.3	Odměna pěstouna.....	42
6.2.4	Příspěvek při převzetí dítěte	44
6.2.5	Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla.....	44
6.3	Státní příspěvek na výkon pěstounské péče	44
	Závěr	46
	Seznam použitých zkratk	48
	Seznam použitých tabulek	49
	Seznam použitých zdrojů.....	50
	Příloha č. 1: Modelová situace č. 1	53
	Příloha č. 2: Modelová situace č. 2	60

Úvod

V bakalářské práci se zabývám problematikou dávek státní sociální podpory a dávek pěstounské péče v kontextu systému pěstounské péče v České republice. V sociální práci mají dávkové systémy podstatnou roli, především v oblasti sociální politiky.

Cílem této práce je popsat vznik, vývoj, změny a současný stav systému státní sociální podpory a dávek pěstounské péče. Ve své práci mapuji změny jednotlivých dávek, popisuji podmínky pro vznik nároku na dávky, jejich výši a výplatu. Na modelových příkladech názorně ukazuji změny, ke kterým docházelo. Má práce nabízí zájemcům o tuto problematiku základní vhled do historie pěstounské péče a seznamuje je se současným systémem finančního zabezpečení pěstounské péče.

Tato práce je teoretická a při jejím zpracování byla použita metoda kompilace. Práce je strukturovaná do šesti hlavních kapitol, které se dále dělí na několik podkapitol. V první kapitole je tedy popsán vznik a vývoj pěstounské péče. Ve druhé kapitole se zaměřuji na popis současného stavu pěstounské péče v České republice, je zde definována pěstounská péče jako celek, formy pěstounské péče a také jsou zde vysvětleny důležité pojmy, bez kterých by nebylo možné popsat finanční zabezpečení pěstounské péče. Ve třetí kapitole je popsáno období před vznikem systému státní sociální podpory, vysvětleno, co je to sociální zabezpečení, jakým způsobem byly finančně zajištěny rodiny s dětmi a z jakých důvodů byl zaveden systém státní sociální podpory. Ve čtvrté kapitole je pozornost věnována systému státní sociální podpory jako celku. Je zde uveden důvod vzniku, právní úprava a především principy, na jejichž základě byl daný systém vytvořen. V průběhu práce je sledováno, zda jsou tyto principy zachovány i v současném systému. Dále je uvedena obecná charakteristika dávek státní sociální podpory a jsou vymezeny pojmy, které s dávkami z tohoto systému úzce souvisí. Pátá kapitola je věnována vývoji a změnám, které nastaly u dávek pěstounské péče a dávek státní sociální podpory, v průběhu 22 let, kdy systém státní sociální podpory existuje. Současnému stavu je věnována samostatná – šestá kapitola, ve které jsou uvedeny podrobné informace o aktuálně vyplácených dávkách. U jednotlivých dávek je uvedena jejich obecná charakteristika, podmínky pro vznik nároku na dávku, výše dávky, popřípadě výpočet dávky. Na tyto kapitoly úzce navazují modelové situace, které jsou uvedeny v příloze.

Jak už bylo uvedeno výše, ve své práci se také zaměřuji na principy státní sociální podpory, na jejichž základě tento dávkový systém vznikl, a na základě dostupných informací zjišťuji, zda jsou tyto principy stále naplňovány.

S problematikou náhradní rodinné péče, zejména pak pěstounské péče, jsem se opakovaně setkala na svých praxích a velmi mě zaujala. V průběhu praxí jsem byla svědkem diskusí mezi pracovníky zabývajících se touto problematikou, jejichž předmětem bylo téma spravedlnosti, adekvátnosti a přiměřenosti výše pěstounských dávek. Pro téma zaměřené na dávky státní sociální podpory a pěstounské péče jsem se tak rozhodla zejména proto, abych zjistila skutečný stav. A jelikož je současný stav výsledkem dlouhodobého vývoje, zaměřila jsem se také na historické souvislosti.

Jedním z hlavních informačních zdrojů, který používám v této práci, je kniha s názvem Státní sociální podpora, kdy editorkou této knihy je doktorka Kepková, která shromáždila příspěvky z několika různých zdrojů. Pro lepší přehlednost využívám v odkazech její jméno.

1 Vznik a vývoj pěstounské péče

V této kapitole je popsán vznik a postupný vývoj právní úpravy pěstounské péče v českých zemích, kdy hlavní pozornost věnuji jak vývoji péče o dítě, tak finančnímu zabezpečení pěstounské péče. Z následujícího textu je zřejmé, že již dříve se na zajištění péče o děti podílel stát a tato povinnost byla zakotvena v několika právních úpravách.

1.1 Kořeny pěstounské péče

S problematikou týkající se opuštěných, osiřelých, nežádoucích nebo odložených dětí se lidstvo potýkalo již od samého počátku a muselo ji nějakým způsobem řešit. Dnes se nám dřívější způsoby řešení mohou zdát kruté či nepřijatelné, avšak v každé době bylo k této problematice přistupováno jiným způsobem. (Smolíková, 2014, s. 14)

Za předchůdce pěstounské péče jsou považovány **instituce kojných**, které existovaly již ve starověku a **nalezince**, které vznikaly v 18. století. Kojné byly ženy, které byly za peníze najímány rodinami z vyšších vrstev k tomu, aby krmily jejich děti svým prsem. Kojné byly označovány též jako chůva či pečovatelka, teprve až v souvislosti s nově vznikajícími nalezinci v 18. století se placené kojné začaly označovat slovem **pěstoun**. (Matějček a kol., 1999, s. 25–26)

Kořeny pěstounské péče se tak objevily již v 18. století, začal se klást důraz na citlivé zacházení s dětmi a bylo požadováno vytvoření systematické a organizované péče o opuštěné děti. (Smolíková, 2014, s. 15)

V případech, kdy finanční situace neumožnila rodině péči o dítě, bylo dítě svěřeno do péče pěstounky a za tuto péči náležela pěstounce finanční úplata, která se však se zvyšujícím věkem dítěte postupně snižovala. Často to vedlo k tomu, že dítě muselo vykonávat těžké práce a nemělo dostatek jídla ani ošacení. Hlavním problémem tedy bylo, že se ženy stávaly pěstovnicemi především z finančních důvodů, což se odráželo na péči o dítě velmi negativně. Na druhou stranu se objevily i případy, kdy pěstovnice natolik přilnula k dítěti, že jej přijala za vlastní a nevrátila ho zpět do ústavu. (Smolíková, 2014, s. 18)

Většina dětí však takové štěstí neměla. Děti byly navraceny do ústavu a následně posílány zpět do své domovské obce, která se o ně měla postarat. Podstatnou roli ve vývoji pěstounské péče sehrálo přijetí chudinského zákona v roce 1868, který položil základy sociálně-právní ochraně dětí. Díky tomuto zákonu byla obec povinna pečovat o opuštěné děti a zajistit jim potřebnou výchovu i vzdělání. Navíc v roce 1902 vznikl tzv. sirotčí fond, ze kterého byly pěstounům poskytovány finanční příspěvky. (Smolíková, 2014, s. 26–27)

V období první republiky se péče o opuštěné a osiřelé děti výrazně zlepšila, byla zřizována různá zařízení, která poskytovala dětem potřebnou péči do doby, než byla nalezena vhodná rodina pro dítě. Pěstounská péče se v té době dělila na čtyři typy – pěstounská péče nalezenecká, kdy bylo dítě svěřeno do péče pěstounům, řízená a kontrolovaná, která se vyznačovala vyhledáváním vhodných a spolehlivých pěstounů pro děti. Dále pak pěstounská péče v koloniích, kdy byly zakládány rodinné kolonie a pěstounská péče na základě soukromé dohody mezi rodiči dítěte a pěstouny, kdy došlo k uzavření dohody bez soudního jednání. (Matějček a kol., 1999, s. 28–30)

Po první světové válce v roce 1950 však došlo ke zrušení pěstounské péče (s výjimkou příbuzenské) z důvodu nástupu socialismu a obavám z výchovy dítěte v nevhodném prostředí. Zrušení trvalo dlouhých 23 let, tedy až do roku 1973, kdy byla přijata nová právní úprava týkající se pěstounské péče. Více informací je uvedeno v následující podkapitole. (Smolíková, 2014, s. 47–52)

1.2 Vývoj právní úpravy pěstounské péče

Pěstounská péče má v České republice dlouholetou tradici a byla v průběhu let upravena několika různými zákony. Základní právní úpravu o pěstounské péči poskytované za úplatu je možné nalézt v zákoně č. 946/1811 Sb. z. a s., obecný zákoník občanský, ve znění pozdějších předpisů, v části O právu osobním, přesněji od § 186, který u nás platil až do roku 1950. (Smolíková, 2014, s. 25)

V roce 1950 však byla pěstounská péče zrušena a díky zákonu č. 69/1952 Sb., o sociálně-právní ochraně mládeže byla preferována náhradní péče o dítě v ústavu místo péče v rodině. (Smolíková, 2014, s. 47)

Pozitivní změnou bylo přijetí zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, nicméně pěstounská péče byla obnovena až po 23 letech zákonem č. 50/1973 Sb., o pěstounské

péči. Tento zákon obsahoval nejen právní úpravu pěstounské péče, ale také hmotné zabezpečení dítěte a osoby, která o dítě pečuje. Od roku 1973 až do roku 2000 fungovala pěstounská péče podobně, jako v současnosti, nicméně byla určena pouze pro děti, které potřebovaly dlouhodobou péči. (Smolíková, 2014, s. 51–52)

Období po roce 1989 znamenalo pro naši zemi mnoho změn. Byl novelizován zákon o rodině, a navíc došlo k přijetí zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí (dále také „ZSPOD“), který nabyl účinnosti 1. 4. 2000. Byl zrušen zákon o pěstounské péči, nicméně její úprava byla přenesena do zákona č. 93/1964 Sb., o rodině a byla vypuštěna podmínka dlouhodobosti. K poslední změně došlo s přijetím zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“), kde je pěstounská péče upravena nyní. (Smolíková, 2014, s. 57–59)

OZ nabyl účinnosti ke dni 1. 1. 2014 a přinesl několik úprav v oblasti náhradní rodinné péče. V souvislosti s účinností tohoto zákona byly kladeny vysoké požadavky na práci sociálních pracovníků zařazených do orgánu sociálně-právní ochrany dětí, jelikož museli veškeré změny aplikovat do praxe. Nicméně i na náhradní rodiče se začaly klást větší nároky z důvodu zajištění potřebné péče dítěti. (Cilečková, 2014, s. 61–69)

Nesmím opomenout ani další důležitou právní úpravu v oblasti pěstounské péče, zejména ve vztahu k jejímu finančnímu zabezpečení, kterou je ZSPOD, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů (dále také „Zákon o SSP“), se kterými pracuji v následujících kapitolách. Současný stav pěstounské péče v České republice, formy pěstounské péče a nezbytné pojmy jsou popsány v následující kapitole.

2 Pěstounská péče

V této kapitole je popsán současný stav pěstounské péče v České republice, je zde definována pěstounská péče jako celek, formy pěstounské péče a také jsou zde vysvětleny důležité pojmy, bez kterých by nebylo možné popsat finanční zabezpečení pěstounské péče. Informace z této kapitoly jsou stěžejní pro pochopení následujícího textu bakalářské práce, ve kterém se věnuji konkrétním dávkám.

2.1 Pěstounská péče

Pěstounská péče je jednou z forem náhradní rodinné péče o dítě a je kontrolována a garantována státem. Úkolem státu je zajistit dostatečné hmotné a finanční zabezpečení dítěti a také adekvátní odměnu osobě, která dítěti poskytuje potřebnou péči. (Matějček, 2002, s. 16)

V situacích, kdy o dítě nemohou pečovat rodiče ani poručník, může být dítě svěřeno do pěstounské péče na základě rozhodnutí soudu. Cílem pěstounské péče je zajištění vhodného prostředí a potřebné péče dítěti. Pěstounská péče má přednost před ústavní výchovou. (Novotný a kol., 2014, s. 180–181)

2.2 Formy pěstounské péče

Od roku 2013 rozlišujeme především dvě formy pěstounské péče. První forma pěstounské péče tzv. „klasická“, je taková péče o dítě, která je poskytována dlouhodobě, velmi často až do zletilosti dítěte. Druhá forma je nazývána pěstounská péče na přechodnou dobu, můžeme se také setkat s pojmem „profesionální rodičovství“ a jak již z názvu vyplývá, je tato péče časově omezena – maximálně na 1 rok. (Novotný a kol., 2014, s. 181–182)

Dvě třetiny tzv. klasické péče tvoří příbuzenská pěstounská péče, kdy je dítě svěřeno do péče osobě blízké nebo příbuzné. (Pazlarová, 2016, s. 129)

Příbuzenská pěstounská péče převažuje především z toho důvodu, že v situacích, kdy dítě nemůže vyrůstat se svými biologickými rodiči, je soud povinen upřednostnit osoby blízké a příbuzné. Pouze pokud to není v zájmu dítěte nebo neexistuje žádná vhodná osoba blízká nebo příbuzná, dojde ke zprostředkování pěstounské péče

v ostatních formách. V současné době je tak kladen důraz na biologickou rodinu a v náhradní péči o dítě je upřednostňována. (Cilečková, 2014, s. 69)

2.3 Pěstoun

Pěstounem se může stát fyzická osoba, která má bydliště na území České republiky a skýtá záruku řádné péče o dítě. Za tuto záruku se považuje trestní a občanská bezúhonnost a také stabilní zázemí. Dále musí pěstoun souhlasit s tím, že mu bude dítě svěřeno do péče. Pěstoun nemá vyživovací povinnost vůči dítěti. (Novotný a kol., 2014, s. 182–184)

2.4 Osoba pečující

Dle § 4a ZSPOD (Zákon č. 359/1999 Sb.) je: „*osobou pečující o dítě (dále jen „osoba pečující“)* jiná fyzická osoba odpovědná za výchovu dítěte,

1. která je pěstounem,

2. která byla do dosažení zletilosti dítěte jeho pěstounem nebo poručníkem, a to po dobu, po kterou má nezaopatřené dítě nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte,

3. které je před rozhodnutím soudu o svěřeni dítěte do pěstounské péče rozhodnutím soudu dočasně svěřeno do péče osoby, která má zájem stát se pěstounem, a to po dobu trvání takové péče,

4. která je poručníkem dítěte, jestliže o dítě osobně pečuje, nebo

5. která má v osobní péči dítě, k němuž nemá vyživovací povinnost, a to po dobu, po kterou probíhá soudní řízení o ustanovení této osoby poručníkem.“

2.5 Osoba v evidenci

Dle § 4a ZSPOD (Zákon č. 359/1999 Sb.) se za osobu v evidenci považuje: „*...fyzická osoba, která je vedena v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu.*“

3 Období před vznikem systému státní sociální podpory

Tato kapitola se zaměřuje na období před vznikem státní sociální podpory, je zde popsán a definován systém sociálního zabezpečení v České republice před vznikem státní sociální podpory a jeho následný vývoj do roku 1995, dále pak dávky, které existovaly před vznikem systému státní sociální podpory včetně dávek pěstounské péče. Toto období popisují proto, aby bylo zřejmé, za jakých podmínek vznikal systém státní sociální podpory a v jaké formě a výši existovalo finanční zabezpečení rodin s dětmi či pěstounských rodin dříve. Většina dávek, které jsou v této kapitole popsány, byla následně transformována do nově vzniklého systému, kde byly upraveny a stanoveny nové podmínky nároku či výše. Tomuto tématu se věnuje například profesor Krebs a doktorka Kepková, která ve své knize shromáždila informace z několika zdrojů.

3.1 Systém sociálního zabezpečení před vznikem státní sociální podpory

Ve 20. století přinesl průmyslový rozvoj velké změny po celém světě. Díky tomu i u nás nastaly změny, které se týkaly nejen způsobu a charakteru práce či pracovních podmínek, ale celkově začaly ovlivňovat život člověka. S postupem času docházelo ke zvyšování růstu sociálních rizik, lidé museli čelit novým rizikovým situacím a pro člověka bylo velmi obtížné, v některých případech až nemožné, aby danou situaci zvládl sám vyřešit. (Krebs a kol., 2002, s. 126)

Sociální rizika můžeme popsat také jako sociální události nebo sociální příhody, které jsou právně ukotveny. Příkladem může být nemoc, úraz, těhotenství, invalidita, stáří nebo smrt rodinného příslušníka. Každá vyspělá společnost se zabývá touto problematikou, stát i organizace usilují o zlepšení – snaží se daným situacím předcházet, zmírňovat je a odstraňovat. Pro toto jednání slouží sociální zabezpečení. (Krebs a kol., 2002, s. 126-127)

Sociální zabezpečení je možné vysvětlit několika způsoby, nicméně asi nejčastěji je používáno jedno pojetí. Jak píše Krebs (2002, s. 127 – 128): „*Sociální zabezpečení ve smyslu souhrnného označení pro všechny sociální instituce poskytující občanům (za určitých podmínek i cizincům) radu (poradenství), ochranu (prevenci),*

materiální (věcná) a peněžní plnění (dávky), služby a azyl (ústavní péči) k uspokojení jejich sociálních (společností uznaných) potřeb.“

Systém sociálního zabezpečení byl vytvořen již v 50. letech. Obsahoval velké množství dávek, avšak nebyl schopný řešit nové problémy a sociální situace, proto bylo nezbytné, aby došlo k reformě. V roce 1990 byl vytvořen scénář sociální reformy, ve kterém byly popsány postupné kroky transformace. Nejdůležitější součástí tohoto dokumentu bylo vytvoření záchranné sociální sítě, která měla za cíl především ochranu obyvatelstva před dopady ekonomické transformace. Z tohoto důvodu byla vytvořena opatření v oblasti zaměstnanosti, mzdového vývoje, důchodového zabezpečení, ochrany rodin s dětmi a ochrany bydlení. (Krebs, Průša, 2002, s. 9)

V České republice na počátku 90. let tak docházelo k transformaci systému sociálního zabezpečení na systém sociální ochrany. Současně se scénářem sociální reformy se začalo pracovat na tvorbě tří systémů – **systém sociálního pojištění, státní sociální podpory a sociální péče**. Tyto systémy na sebe navazují, ale jsou odlišné – především v tom, na jakou sociální situaci se zaměřují, jakým způsobem jsou financovány dávky, které daný systém poskytuje a jak jsou organizačně zabezpečeny. (Krebs a kol., 2002, s. 128)

3.2 Dávky pěstounské péče před vznikem státní sociální podpory

Dávky pěstounské péče byly poskytovány již před vznikem státní sociální podpory. V případech, kdy nebylo možné, aby bylo dítě vychováváno svými biologickými rodiči a muselo být svěřeno do pěstounské péče, mělo nárok na **úhradu potřeb dítěte**. Potřebnou péči o dítě tak zajišťoval pěstoun, ale neměl vůči dítěti vyživovací povinnost. Za výkon této péče měl pěstoun nárok na **odměnu pěstouna**. (Kepková, 1997, s. 12)

Vzhledem k valorizačnímu mechanismu měla vláda možnost měnit výši těchto dávek s ohledem na růst životních nákladů. V případě příspěvku na úhradu potřeb dítěte bylo vládě umožněno zvýšení, pokud se alespoň o 10 % zvýšily životní náklady nezaopatřeného dítěte. U odměny pěstouna se zohledňoval růst příjmu z výdělečné činnosti a růst životních nákladů. Před vznikem systému státní sociální podpory došlo ke změně výše těchto dávek, nicméně jejich úprava byla již v souladu s jejími požadavky. (Kepková, 1997, s. 12)

Valorizace je jedním z principů státní sociální podpory, kterými se podrobněji zabývám v následující kapitole 4.

3.3 Ostatní dávky před vznikem státní sociální podpory

Před vznikem systému státní sociální podpory vznikaly nové dávky na podporu občanů a většina z nich byla následně přetransformována do tohoto systému. Popsány jsou především dávky, které souvisely s pěstounskou péčí, jelikož na ně měli nárok i pěstouni či nezaopatřené dítě v pěstounské péči, nicméně jsou zde zmíněny dávky, které byly poskytovány rodinám s nezaopatřenými dětmi v té době.

Přídavky na děti a výchovné k důchodům byly dávky, které patřily do nemocenského pojištění. Z tohoto důvodu byly vypláceny pouze při plnění pracovních povinností, což společnost brala jako nespravedlivé. Měsíční výše se odvíjela do roku 1993 podle počtu dětí (1 dítě = 200Kč, 2 děti = 650Kč, 3 děti = 1210, 4 děti = 1720Kč + každé další dítě 350Kč). Velká změna nastala 1. 11. 1993, jelikož byla změněna konstrukce přídavku na dítě a tato dávka začala být konstruována na základě životního minima. Přídavky na děti byly vypláceny podle věku dítěte ve čtyřech výších (viz. Tabulka 1). (Kepková, 1997, s. 9–10)

Věk nezaopatřeného dítěte v rodině	Výše přídavku na dítě v Kč měsíčně
do 6 let	340
od 6 do 10 let	380
od 10 do 15 let	450
starší 15 let	490

Tabulka 1: Přídavky na děti (Kepková 1997: 9)

Nesmí být opomenut ani **rodičovský příspěvek**, který byl koncem roku 1990 uzákoněn. Tato dávka vznikla místo mateřského příspěvku, který se do té doby poskytoval matkám, které pečovaly o jedno dítě do jednoho roku věku dítěte nebo o dvě děti do dvou let věku nejmladšího dítěte. Takto bylo postupováno v případě, že se dítě narodilo do roku 1988. Pokud se narodilo později, byla tato dávka poskytována do tří let věku dítěte, a to v jednotné výši 900Kč měsíčně. V průběhu let došlo ke zvýšení, a to v dubnu roku 1992 na částku 1200Kč za měsíc, v únoru roku 1994 na 1500Kč měsíčně a v říjnu roku 1994 dokonce na 1740Kč měsíčně. (Kepková, 1997, 10–11)

V roce 1990 vznikla nová dávka **státní vyrovnávací příspěvek**, která měla všem občanům kompenzovat navyšování životních nákladů z důvodu zvyšování cen (především u potravin). V roce 1993 se vláda rozhodla řešit problém v oblasti financí, který nastal u rodin s dětmi pomocí **jednorázového příspěvku**. Na tento příspěvek měla nárok ta rodina, jejíž příjem byl nižší než 1,25násobek částky životního minima dítěte a byla vyplacena jednorázově. V rámci nemocenského pojištění byla jednorázově vyplácena i **podpora při narození dítěte**. Cílem této dávky bylo pomoci rodinám s náklady, které vzniknou v souvislosti s narozením dítěte. Dalšími dávkami byly například **zaopatřovací příspěvek a příspěvek na byt vojáka**, které byly poskytovány v době výkonu základní vojenské služby. Zaopatřovací příspěvek byl poskytován manželce a dítěti vojáka. Jako poslední zmíním **příspěvek na výživu** vyplácený nezaopatřenému dítěti, kterému neplatil rodič výživné stanovené soudem. (Kepková, 1997, s. 8–13)

V České republice nyní existují tři systémy sociální ochrany, které chrání a zabezpečují občany v potřebných situacích – systém sociálního pojištění, státní sociální podpory a sociální péče. (Krebs et al., 2015, s. 295)

V následujících kapitolách je věnována pozornost pouze jednomu z těchto systémů, a to státní sociální podpoře, jelikož obsahuje dávky určené především rodinám s nezaopatřenými dětmi a dávky pěstounské péče, které byly součástí systému do roku 2013.

4 Systém státní sociální podpory

V této části bakalářské práce je pozornost věnována systému státní sociální podpory jako celku. Nalezneme zde cíl a důvod vzniku tohoto systému, právní úpravu a její účinnost, a především popis principů systému státní sociální podpory, na kterých je celý systém založen. Tyto principy jsou zde stručně vysvětleny a následně aplikovány na současný stav systému a dávek. Některé principy je možné vidět i na modelových příkladech, které jsou uvedeny v příloze. Dále jsou vysvětleny pojmy, které jsou velmi důležité nejen pro popis dávek spadajících do systému státní sociální podpory, ale také dávek péčovské péče. Využívám informace z odborné literatury především od profesora Krebse, který se obecně věnuje státní sociální podpoře a inženýra Dlouhého, který se zabývá principy státní sociální podpory.

4.1 Vznik systému státní sociální podpory a obecná charakteristika systému

Vzhledem k tomu, že většina dávek před rokem 1995 byla nepřehledným způsobem právně upravena a v několika případech nebyla schopna reagovat na potřeby během vývoje, byl v roce 1995 vytvořen systém státní sociální podpory. Cílem bylo **sjednotit dávky do jednoho komplexu, zavést nové dávky** (například příspěvek na bydlení) **a změnit koncepci dávek** (například přídavek na dítě – diferencovaný dle věku). (Krebs et al., 2015, s. 287)

Systém státní sociální podpory je upraven v zákoně o SSP, který nabyl účinnosti 1. 10. 1995, vyjma ustanovení týkajícího se dávek, které jsou závislé na příjmu rodiny. V celém rozsahu pak nabyl účinnosti dne 1. 1. 1996. (Břeská a kol., 1995, s. 7)

Systém státní sociální podpory je zaměřen především na podporu rodin s dětmi, jelikož nárok na dávky z tohoto systému je velmi často podmíněn tím, že v rodině musí být alespoň jedno nezaopatřené dítě (viz. kapitola 4.2.3.) Při posuzování nároku a výše dávek bývá zohledněn počet osob v domácnosti, sociální situace rodiny a zdravotní stav členů rodiny. (Höhne, 2008, s. 33)

V případě, kdy rodina nemá dostatečné množství vlastních prostředků pro řešení sociální situace, přichází na řadu stát – tento postup je nazýván jako princip participace. Dále je využíván princip státem organizované solidarity, kdy

je postupováno buď od bezdětných k rodinám s dětmi, nebo od vysoko příjmových k nízkopříjmovým rodinám. (Krebs et al., 2015, s. 288)

Systém státní sociální podpory byl vytvořen na základě několika dalších principů. Prvním z nich je **komplexnost**, na jehož základě došlo ke sjednocení dávek, které byly určeny rodinám, do jednoho systému a současně byly zavedeny nové dávky jako reakce na dříve neřešené situace. Princip **jednotnosti** se vyznačoval tím, že veškeré dávky používaly stejné definice základních pojmů a životní minimum (viz. kapitola 4.2.1.) sloužilo jako základní stavební kámen všech dávek. **Sociální spravedlnost** byla zajištěna využitím násobků životního minima při posuzování příjmu, jelikož všechny rodiny se stejným násobkem životního minima u rozhodného příjmu (viz. kapitola 4.2.2.) byly stejným způsobem zabezpečovány, a to bez ohledu na složení rodiny. Princip **skladebnosti** je možné vysvětlit jako vzájemnou provázanost jednotlivých dávek, díky čemuž bylo možné dávky kombinovat. Princip **valorizace** se promítl do dávek ze systému státní sociální podpory tak, že dávky byly stanoveny jako určitý násobek životního minima. V případě zvýšení částky životního minima tak automaticky došlo i ke zvýšení dávky. Co se týče principu **dostupnosti**, okresní úřady vytvořily kontaktní pracoviště, aby jejich služby byly dostupné všem občanům. Na základě principu **operativnosti** bylo vytvořeno jednotné technické vybavení a veškeré změny bylo možné promítnout do systému téměř okamžitě. Posledním principem je **nenáročnost**. Ze systému státní sociální podpory bylo možné zvyšovat finance rodiny s poměrně nízkými náklady na administrativu, jelikož se dávky určovaly na základě splnění stanovených podmínek. (Dlouhý, 1997, s. 64–65)

Otázkou, zda jsou principy uplatňované i v současnosti, se zabývám v průběhu následujícího textu bakalářské práce.

V této části je uvedena obecná charakteristika dávek státní sociální podpory platná v současnosti. **Nárok na dávky** má občan ČR a s ním společně posuzované osoby (viz. kapitola 4.2.3.) s trvalým pobytem na území České republiky. V některých případech, které jsou vymezeny v § 3 odst. 2 zákona o SSP, mohou mít nárok i cizinci, kteří nemají trvalý pobyt na území ČR. (Krebs et al., 2015, s. 290)

V rámci posuzování nároků na určité dávky ze systému státní sociální podpory není testován majetek rodiny. Při stanovování výše a nároku u určitých dávek

je základem pro stanovení této výše či nároku životní minimum (viz. kapitola 4.2.1. Životní minimum). (Krebs et al., 2015, s. 290)

U dávek z tohoto systému je zohledněna nejen příjmová, ale také sociální situace rodiny. Pokud se rodina nachází v několika nepříznivých situacích, je zde možnost pobírat několik dávek současně. (Krebs et al., 2015, s. 290)

Z uvedeného je zřejmé, že je rodinám umožněno pobírat více dávek najednou, čímž je naplňován princip skladebnosti. Na modelovém příkladu uvedeném v příloze 1 je možné sledovat plnění tohoto principu, když rodina pobírá více dávek současně.

Žádosti o přiznání těchto dávek musí být podány na předepsaných tiskopisech MPSV a jsou vyřizovány a vypláceny státním orgánem. (Krebs et al., 2015, s. 291) Dříve o dávkách rozhodovaly okresní úřady, následně obecní úřady obce s rozšířenou působností a od 1. 4. 2004 jsou tímto úkolem pověřeny úřady práce. (Břeská, Burdová, Vránová, 2008, s. 7)

I přes změny plátce dávek, uvedené v předchozím odstavci, je zachována síť kontaktních míst (pracovišť)¹, díky čemuž je stále naplňován princip dostupnosti, na jehož základě byl původní systém vytvořen.

Uplynutím 3 měsíců ode dne, za který dávky náleží, zaniká nárok na vyplacení dávek ze systému státní sociální podpory. Nicméně u jednorázových dávek – porodné, pohřebné, je lhůta pro vyplacení dávky 1 rok. (Krebs et al., 2015, s. 291)

4.2 Vymezení pojmů

V této části jsou vymezeny pojmy, které úzce souvisí s problematikou dávek státní sociální podpory a dávek pěstounské péče. Bez jejich znalosti není možné dále postupovat a popisovat jednotlivé dávky. Pracuji především se zákony, jelikož je zde uvedena aktuální definice pojmů

4.2.1 Životní minimum

Významnou úlohu u stanovování výše dávek státní sociální podpory hraje životní minimum. Podle § 1 zákona o životním a existenčním minimu

---

¹ MPSV (neuveďeno): Krajské pobočky [on-line]. Dostupné 24. 3. 2017 z: <https://portal.mpsv.cz/upcr/kp>

(Zákon č. 110/2006 Sb.) je životní minimum definováno následovně: „*Tento zákon stanoví životní minimum jako minimální hranici peněžních příjmů (dále jen "příjem") fyzických osob (dále jen "osoba") k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb....*“

pro jednotlivce	3 410
pro první osobu v domácnosti	3 140
pro druhou a další osobu v domácnosti, která není nezaopatřeným dítětem	2 830
pro nezaopatřené dítě ve věku	
do 6 let	1 740
6 až 15 let	2 140
15 až 26 let (nezaopatřené)	2 450

Tabulka 2: Výše částek životního minima ke dni 1. 1. 2017²

Každá rodina, která podá žádost o dávky, je individuálně posuzována v oblasti příjmů ve vztahu k životnímu minimu. Příjem domácnosti ve vztahu k životnímu minimu tak ovlivňuje výši podpory státu – čím vyšší má rodina příjem, tím nižší podpora je poskytována. Tímto postupem se stát snaží zajistit srovnatelné životní podmínky všem rodinám. (Krebs et al., 2015, s. 288-289)

U modelových situací, které jsou součástí přílohy pracuji s částkou životního minima v průběhu několika let.

4.2.2 Rozhodný příjem

Dle § 4 zákona o SSP (Zákon č. 117/1995 Sb.) se rozhodný příjem pro přiznání dávky: „*...stanoví jako měsíční průměr příjmů rodiny připadajících na rozhodné*

² MPSV (2016): Životní a existenční minimum [on-line]. Dostupné 24. 3. 2017 z: <http://www.mpsv.cz/cs/11852>

období (dále jen "rozhodný příjem"). Měsíční průměr příjmů rodiny se stanoví jako součet jednotlivých měsíčních průměrů příjmů oprávněné osoby a osob s ní společně posuzovaných."

Přesný a úplný výčet příjmů je stanoven v § 5 zákona o SSP. Obecně se za rozhodný příjem pro nárok na určitou dávku považuje příjem ze závislé činnosti, z podnikání či ze samostatné výdělečné činnosti. Řadíme sem také dávky nemocenského či důchodového pojištění, podporu v nezaměstnanosti a příjmy ze zahraničí, které mají podobný charakter. Pracuje se s tzv. čistým příjmem – jedná se o příjem, kdy jsou odečteny veškeré náklady vynaložené pro získání nebo udržení příjmu, příspěvky na sociální pojištění, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a zdravotní pojištění a daň z příjmu. (Krebs et al., 2015, s. 290)

4.2.3 Společně posuzované osoby a nezaopatřené dítě

Za rodinu se podle § 7 odst. 1 zákona o SSP považuje oprávněná osoba a s ní společně posuzované osoby. Společně posuzovanou osobou jsou nezaopatřené děti (viz definice níže), nezaopatřené děti a rodiče těchto dětí, manželé, partneři, druh nebo družka a nezaopatřené děti, jejich rodiče a rodiče těchto rodičů při splnění podmínek uvedených v tomto paragrafu. (Zákon č. 117/1995 Sb.)

Dle § 11 zákona o SSP (Zákon č. 117/1995 Sb.) se za nezaopatřené dítě: „...považuje dítě do skončení povinné školní docházky, a poté, nejdéle však do 26. roku věku, jestliže

a) se soustavně připravuje na budoucí povolání (§ 12 až 15), nebo

b) se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz, anebo

c) z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je neschopno vykonávat soustavnou výdělečnou činnost. Posuzování zdravotního stavu pro účely tohoto zákona upravuje zákon upravující organizaci a provádění sociálního zabezpečení."

5 Vývoj dávek státní sociální podpory a dávek pěstounské péče

Cílem této práce je popsat postupný vývoj dávek státní sociální podpory a dávek pěstounské péče od jejich vzniku až po současný stav. Tato kapitola tento vývoj popisuje. Z důvodu přehlednosti jsem si období po vzniku státní sociální podpory rozčlenila do pěti etap v rozsahu 5 let. Obecné informace a pojmy úzce související s dávkovým systémem, jsou vysvětleny v předchozích kapitolách, tudíž se jimi v této části práce již nezabývám.

V prvním období budou popsány všechny dávky detailně. Další období pak budou věnována pouze změnám, které v průběhu let u jednotlivých dávek nastaly. Nebudou tedy v každém období opakována fakta, která jsou s předchozím obdobím stejná nebo jsou shodná se současným stavem, který je podrobně popsán v následující kapitole 6. Rozsah práce mi nedovoluje popsat veškeré změny, z tohoto důvodu se zaměřím na ty nejpodstatnější.

5.1 Období od roku 1995–2000

V roce 1995 vznikl systém státní sociální podpory a byl upraven zákonem o SSP, který nabyl částečné účinnosti dnem 1. října 1995 (dávky poskytované bez ohledu na výši příjmu) a plné účinnosti 1. ledna 1996. K 1. lednu 1996 systém státní sociální podpory zahrnoval 12 dávek, které se dále dělily na dávky poskytované v závislosti na příjmu:

- přídavek na dítě,
- sociální příplatek,
- příspěvek na bydlení,
- příspěvek na dopravu,

a ostatní dávky:

- rodičovský příspěvek,
- zaopatřovací příspěvek,
- dávky pěstounské péče,
  - příspěvek na úhradu potřeb dítěte,

- odměna pěstouna,
- příspěvek na zakoupení motorového vozidla,
- příspěvek na úhradu potřeb dítěte,
- porodné,
- pohřebné. (Břeská a kol., 1995, s. 11–12)

V následujícím textu budou podrobně popsány jednotlivé dávky.

Přídavek na dítě

Nárok na přídavek na dítě mělo nezaopatřené dítě v případě, kdy příjem jeho rodiny nepřesáhnul 3násobek životního minima rodiny za rozhodné období. Dávka poté byla vyplácena ve třech výších – zvýšená, základní nebo snížená výměra. (Kepková, 1997, s. 152)

Velmi jednoduše se popis výpočtu dal zapsat jako:

$$\text{PND} = \text{ŽMD} * k$$

kdy PND znamená přídavek na dítě, ŽMD je částka životního minima, která je určená na potřeby dítěte a k je koeficient. (Krebs, Průša, 2002, s. 24)

Při výpočtu se pracovalo s těmito koeficienty:

- u zvýšené míry nesměl být rozhodný příjem rodiny (vždy za předchozí kalendářní rok) vyšší než 1,10násobek životního minima rodiny, kdy $k = 0,32$,
- u základní výměry tento příjem mohl být vyšší než 1,10, avšak nesměl přesahovat 1,80násobek životního minima rodiny, poté $k = 0,28$,
- a u snížené výměry rozhodný příjem rodiny mohl být vyšší než 1,80, avšak nesměl přesahovat 3,00násobek životního minima rodiny, poté $k = 0,14$. (Břeská a kol., 1995, s. 45–46)

Od 1. 10. 1997 do 31. 12. 1998 došlo díky zákonu č. 242/1997 Sb. ke změně a nárok na tuto dávku mělo nezaopatřené dítě pouze ve dvou výměrách – ve zvýšené a v základní.

- O zvýšené výměře se hovořilo tehdy, kdy rozhodný příjem rodiny nebyl vyšší než 1,80násobek částky životního minima rodiny, poté $k = 0,27$,

- a o základní výměře, pokud byl tento příjem vyšší než 1,80, nicméně nebyl vyšší než 2,20násobek částky životního minima rodiny a $k = 0,14$. (Břeská, Burdová, Vránová, 2001, s. 79–84)

V roce 1999 se však opět přistoupilo k podmínkám, které platily před zákonem č.242/1997 Sb., tudíž přídavek na dítě byl znovu vyplácen ve třech výměřích a počítalo se stejnými koeficienty jako předtím. (Břeská a kol., 2001, s. 84)

Sociální příplatek

Sociálním příplatkem se stát snažil pomoci rodinám, které měly nízké příjmy a měly obtíže se zajištěním potřeb svých dětí. Nárok na tuto dávku měl rodič, který se staral a pečoval o nezaopatřené dítě (ne však o dítě v pěstounské péči) a rozhodný příjem rodiny za předchozí kalendářní čtvrtletí nesměl být vyšší než 1,6násobek životního minima rodiny. (Dlouhý, 1997, s. 76)

Této dávce není dále věnováno více pozornosti, jelikož se netýká dětí v pěstounské péči. Samozřejmě v případě, kdy rodina splnila podmínky nároku na tuto dávku a měla nejen dítě v pěstounské péči, ale i vlastní, měla na tuto dávku nárok. K dítěti v pěstounské se péči se v takových situacích nepřihlíželo. (Břeská a kol., 2001, s. 88–89)

Příspěvek na bydlení

Vzhledem k tomu, že došlo k růstu cen a nákladů spojených s bydlením, byla zavedena nová dávka v rámci systému státní sociální podpory – příspěvek na bydlení. Stát touto dávkou přispíval občanům a rodinám s nízkými příjmy a její výše byla odvozena podle příjmů a počtu osob žijících společně v domácnosti. (Břeská a kol., 1995, s. 63)

Nárok na příspěvek na bydlení měl vlastník nebo nájemce bytu, který měl v tomto bytě hlášený trvalý pobyt a jeho příjem dohromady s příjmem osob, které s ním byly společně posuzované, nepřesáhl 1,4násobek životního minima rodiny za předchozí kalendářní čtvrtletí. (Břeská a kol., 1995, s. 64)

Vzorec pro výpočet příspěvku na bydlení vypadal takto:

$$PB = \check{Z}MB - \frac{\check{Z}MB * P}{\check{Z}MR * k}$$

kdy PB je příspěvek na bydlení, $\check{Z}MB$ částka životního minima, která je nutná k zajištění nezbytných nákladů na domácnost, P je příjem rodiny a $\check{Z}MR$ je životní minimum rodiny a k je koeficient určující výši dávky a hranici výše příjmu. (Krebs, Průša, 2002, s. 27)

Příspěvek na dopravu

Příspěvek na dopravu vznikl jako nová dávka systému státní sociální podpory z důvodu zrušení státní dotace na slevu žakovského jízdného s cílem pomoci rodinám s náklady na dopravu spojené s dojížděním nezaopatřeného dítěte do školy. Nárok na tuto dávku mělo nezaopatřené dítě, které studovalo mimo obec, kde mělo trvalé bydliště ve dvou případech – pokud plnilo povinnou školní docházku nebo se připravovalo na budoucí povolání na střední či vysoké škole. Při posuzování nároku na dávku byl posuzován příjem rodiny za předchozí kalendářní rok v případě, kdy dítě studovalo střední či vysokou školu. Rozhodný příjem rodiny tak nesměl přesáhnout 2násobek životního minima rodiny. Pouze pokud dítě dojíždělo do školy z důvodu plnění povinné školní docházky, byla dávka vyplácena bez ohledu na výši příjmů. (Kepková, 1997, s. 154)

Výše této dávky se stanovila procentem z částky odpovídající 40násobku jednosměrného plného jízdného v pravidelné autobusové dopravě. Příspěvek na dopravu nebyl poskytován za měsíce červenec a srpen. (Kepková, 1997, s. 154)

Rodičovský příspěvek

První z dávek, poskytovaných bez ohledu na příjem, byl rodičovský příspěvek, který umožnil rodičům starat se o jejich malé dítě zpravidla místo zaměstnání. Nárok na tuto dávku měl rodič, který měl v České republice trvalý pobyt. Musela však být splněna podmínka řádné, osobní a celodenní péče o dítě do věku 4 let nebo do věku 7 let, pokud se jednalo o dítě dlouhodobě zdravotně postižené či dlouhodobě těžce zdravotně postižené. Za tuto péči se považovala taková péče v rodině, kterou dítě potřebuje pro svůj zdravý duševní i fyzický vývoj. Z tohoto důvodu jsou v zákonu

stanovena omezení, která se týkají výdělečné činnosti rodičů nebo návštěvy dítěte v jeslích, mateřské škole či jiném zařízení, ve kterém poskytují péči o děti. (Břeská a kol., 1995, s. 72–73)

Do roku 1997 však nebylo možné, aby dítě navštěvovalo jakékoli zařízení – s výjimkou zdravotně postižených dětí. Teprve od roku 1998 bylo možné, aby dítě navštěvovalo určité zařízení, nesmělo zde však být déle než 3 kalendářní dny za kalendářní měsíc. Co se týče omezení rodičů z hlediska výdělečné činnosti, do roku 1997 byl rodič omezen buď výší výdělku nebo časem stráveným v práci. Od roku 1998 došlo ke zmírnění omezení pouze na výši výdělku. (Kepková, 1997, s. 154–155)

Výše rodičovského příspěvku byla stanovena na 1,1násobek částky životního minima na výživu a další základní osobní potřeby rodiče. (Břeská a kol., 1995, s. 75)

Zaopatřovací příspěvek

Vzhledem k tomu, že zaopatřovací příspěvek nepatřil mezi klasické dávky, které jsou vypláceny pěstounům či dětem v pěstounské péči, bude popsán jen velmi stručně.

Tato dávka byla vyplácena rodině vojáka z důvodu výkonu základní vojenské služby. Na zaopatřovací příspěvek mělo nárok nezaopatřené dítě vojáka bez jakýchkoli dalších podmínek a manželka vojáka v případě, kdy pečovala o dítě do věku 4 let nebo o dítě do věku 7 let, pokud bylo zdravotně postižené. Také v případě, kdy byla manželka invalidní či měla vážný důvod, proč nemohla být výdělečně činná. Výše zaopatřovacího příspěvku byla stanovena na 0,67násobku částky životního minima sloužící na výživu a jiné základní osobní potřeby dané osoby. (Dlouhý, 1997, s. 83)

Dávky pěstounské péče

V tomto období existovaly celkem 4 dávky pěstounské péče, které se dále dělily na jednorázové a opakující se každý měsíc. Mezi opakující se dávky patřil příspěvek na úhradu potřeb dítěte a odměna pěstouna a mezi jednorázové se řadil příspěvek při převzetí dítěte a příspěvek na zakoupení motorového vozidla. (Dlouhý, 1997, s. 82)

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Pokud se rodiče nemohli či nechtěli starat o své dítě a muselo být svěřeno do péče jiné fyzické osoby, byl poskytnut příspěvek na úhradu potřeb dítěte na pokrytí nákladů, které vznikly v souvislosti s přijetím dítěte. Do roku 1997 byla výše

příspěvku stejná jako částka životního minima na výživu a ostatní základní osobní potřeby dítěte, avšak od roku 1998 byla poskytována ve výši 1,2násobku této částky. V případech, kdy byly náklady vyšší, byla i adekvátně zvýšena částka této dávky – například z důvodu zdravotního stavu dítěte. (Kepková, 1997, s. 155)

Odměna pěstouna

Nárok na odměnu pěstouna měla osoba pečující za každé dítě svěřené do pěstounské péče ve výši 0,50násobku životního minima na výživu a ostatní základní osobní potřeby pěstouna. (Břeská a kol., 1995, s. 83–84)

Příspěvkem při převzetí dítěte

Příspěvkem při převzetí dítěte se přispívalo na pořízení potřebných věcí pro dítě a byl vyplácen ve výši 4násobku částky životního minima na výživu a ostatní základní osobní potřeby dítěte. (Kepková, 1997, s. 156)

Příspěvek na zakoupení motorového vozidla

Podmínky pro nárok a výplatu příspěvku na zakoupení motorového vozidla jsou stejné jako v současnosti. Vzhledem k tomu, že je tato dávka podrobně vysvětlena v kapitole 6, nebudu ji zde více popisovat.

Porodné

Porodné bylo vypláceno jednorázově matce dítěte (případně otci) a její výše se odvíjela podle počtu porozených dětí. V případě 1 narozeného dítěte se koeficient rovnal 4násobku, u dvou současně narozených dětí 5násobku a u 3 a více dětí narozených současně se rovnal 9násobku. Tento koeficient byl násoben částkou na osobní potřeby dítěte. (Břeská a kol., 1995, s. 87)

Tato dávka není dále podrobněji popisována, jelikož přímo nesouvisí s dítětem v pěstounské péči. Ale samozřejmě měla a stále má na tuto dávku nárok i pěstounská rodina, pokud splní potřebné podmínky a ženě se narodí vlastní dítě či převezme dítě do trvalé péče, která nahrazuje péči rodičů.³

---

³ MPSV (2016): Porodné [on-line]. Dostupné 10. 3. 2017 z: <http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/porodne>

Pohřebné

Pohřebné byla dříve jediná pevně stanovená dávka. Do roku 1997 byla vyplácena ve výši 3 000 Kč a nárok měla osoba, která pohřeb vypravila. Od roku 1998 byla vyplácena ve výši 5 000 Kč, ale musela být splněna podmínka, že pohřeb byl vypraven na území ČR či osoba, která zemřela, musela mít trvalý pobyt na území ČR. (Kepková, 1997, s. 156)

5.2 Období od roku 2001–2006

V tomto období nebyly provedeny velké úpravy týkající se dávek, nicméně došlo ke zrušení příspěvku na dopravu a zaopatřovacího příspěvku.

U **příspěvku na bydlení** byl zvýšen násobek částky životního minima rodiny z 1,4 na 1,6. (Krebs a kol., 2002, s. 204)

Od 1. 1. 2004 byla u **rodičovského příspěvku** zrušena podmínka, která omezovala výdělečnou činnost či výši výdělku z této činnosti a rodič si tak mohl začít přivydělávat jakkoli, aniž by ztratil nárok na dávku, jelikož příjmy nebyly sledovány. Rodič však musel zajistit péči o dítě po dobu, kdy pracoval. Dále byla prodloužena doba, po kterou může dítě pobývat v zařízení a to na 5 dní za kalendářní měsíc. Ke dni 1. 5. 2004 byl zvýšen koeficient na 1,54. (Krebs a kol., 2005, s. 256)

V tomto období byl od 1. 7. 2004 zrušen **příspěvek na dopravu** a od 1. 1. 2005 nebyl poskytován **zaopatřovací příspěvek**. (Břeská, Burdová, Kepková, Vránová, 2012, s. 7)

V rámci **dávek pěstounské péče** byl u příspěvku na úhradu potřeb dítěte zvýšen koeficient z 1,2 na 2,0. (Krebs a kol., 2002, s. 206)

5.3 Období od roku 2007–2012

Na rozdíl od předchozího období, bylo od roku 2007 zaznamenáno několik podstatných změn, na které musel systém okamžitě reagovat, což úzce souvisí s principem operativnosti, jehož naplňováním se zabývám na konci této podkapitoly.

Vzhledem k ekonomické situaci státu a nákladnosti dávkového systému proběhla reforma veřejných financí v roce 2008. Většina dávek státní sociální podpory byla upravena a pozměněna s cílem omezit roli životního minima u těchto dávek,

odstranit automatický valorizační mechanismus, podporu rodin s dětmi přenést do rodinné politiky, zúžit okruh příjemců dávek a snížit nebo zrušit některé dávky. (Krebs et al., 2010, s. 284)

Z níže uvedeného textu je zřejmé, že stát odstranil automatický valorizační mechanismus, jelikož se výše dávek od roku 2008 až do současnosti neodvívá od částky životního minima a nedochází tak k automatickému zvýšení dávky v souvislosti se zvýšením částky životního minima. Životní minimum se začalo používat pouze pro určení nároku na dávku – více informací je uvedeno v kapitole 6. Jelikož v současném systému neexistuje dávka, jejíž výše by se od životního minima odvíjela, je možné říci, že princip valorizace (viz. kapitola 4.1.) byl odstraněn. Domnívám se, že i princip jednotnosti (viz. kapitola 4.1.) byl do jisté míry ovlivněn touto změnou, jelikož životní minimum již není základním stavebním kamenem pro určení výše dávky, nicméně se stále používá při posuzování nároku na některé dávky a jsou využívány jednotné pojmy a definice.

Od roku 2008 byl zaveden zcela nový způsob výpočtu **přídavku na dítě**, který způsobil velké snížení počtu příjemců této dávky. Na přídavek na dítě mělo nárok nezaopatřené dítě, žijící v rodině s rozhodným příjmem nižším než 2,4násobek částky životního minima rodiny. Tato dávka byla vyplácena dle věku dítěte ve třech výších, stejně jako v současnosti – více viz. kapitola 6.1.1. Přídavek na dítě. (Krebs et al., 2010, s. 274-275)

Sociální příplatek byl zrušen ke dni 31. 12. 2011, tedy od roku 2012 již neexistuje a není vyplácen. (Břeská a kol., 2012, s. 7)

Vzhledem k deregulaci nájemného nastala 1. 1. 2007 velká a významná změna týkající se **příspěvku na bydlení**. Došlo nejen ke změně nároku, ale také výše této dávky. (Krebs a kol., 2007, s. 257)

Od tohoto roku až do současnosti jsou však stále stejné podmínky pro stanovení nároku a výše příspěvku na bydlení, které jsou popsány v následující kapitole 6.1.2. Příspěvek na bydlení.

Nově se v roce 2007 objevil **příspěvek na školní pomůcky**, který byl však ke dni 1. 1. 2008 zrušen. Nárok na tuto dávku mělo dítě, které nastupovalo do 1. třídy, a to ve výši 1 000 Kč.⁴

K 1. 1. 2007 nastaly určité změny i v případě **rodičovského příspěvku**. Dítě do 3 let mohlo navštěvovat zařízení poskytující péči o dítě v maximálním rozsahu 5 dní za kalendářní měsíc, avšak dítě starší 3 let mohlo tato zařízení navštěvovat po dobu 4 hodin za den. Od roku 2007 byla výše rodičovského příspěvku stanovena na 40 % průměrné měsíční mzdy za kalendářní rok, který o dva roky předchází kalendářnímu roku, za který dávka náleží. V tomto roce byl rodičovský příspěvek vyplácen ve výši 7582 Kč. (Krebs a kol., 2007, s. 259)

Od 1. 1. 2008 byl rodičovský příspěvek vyplácen měsíčně dle stanovených podmínek ve třech pevně stanovených výších:

- zvýšená = 11 400 Kč, pokud rodič pečoval o dítě do 2 let věku a vznikl mu nárok na peněžitou pomoc v mateřství alespoň ve výši 380Kč za den a rozhodl se pro tuto výši čerpání nejpozději do konce kalendářního měsíce následujícího po kalendářním měsíci, ve kterém se dítě narodilo.
- základní = 7 600 Kč, pokud rodič nesplnil podmínky pro zvýšenou výměru nebo se rozhodl pečovat o dítě do 3 let věku, pobírá základní výměru až do 3 let věku dítěte, a
- snížená = 3 800 Kč, pokud se rodič rozhodl pečovat o dítě do 4 let věku, pobírá prvních 21 měsíců rodičovský příspěvek v základní výměře a následně až do 4 let věku dítěte ve snížené. (Břeská a kol., 2008, s. 108–110)

Od 1. 1. 2012 byla výplata a výše rodičovského příspěvku opět přeměněna.⁵ Byl nastolen stejný postup jako v současnosti, tudíž více informací viz. kapitola 6.1.3. Rodičovský příspěvek.

V případě **příspěvku na úhradu potřeb dítěte** byl zvýšen koeficient z 2,0 na 2,30, u **odměny pěstouna** byl koeficient zvýšen dokonce na 1,00 a **příspěvek**

---

⁴ MPSV (2007): Příspěvek na školní pomůcky [on-line]. Dostupné 12. 3. 2017 z: <http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/pomucky>

⁵ Sociální reforma (neuvedeno): Rodičovský příspěvek [on-line]. Dostupné 13. 3. 2017 z: <http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/4>

při převzetí dítěte byl upraven na 4,45násobek životního minima dítěte. (Krebs a kol., 2007, s. 259)

U příspěvku při převzetí dítěte byl od 1. 1. 2008 nastaven nový režim, který platí až do současnosti a je podrobně popsán v kapitole 6.2.4 Příspěvek při převzetí dítěte. (Břeská a kol., 2008, s. 139)

Z výše uvedených informací vyplývá, že dávky byly různým způsobem upravovány v průběhu let – byly zvyšovány, snižovány, nově zavedeny či zrušeny, což znamenalo poměrně časté změny systému. Na tyto časté úpravy systému upozorňuje také Höhne (2008, s.33) ve svém článku a zmiňuje i finanční nákladnost těchto úprav systému.

V literatuře, kterou jsem měla k dispozici, jsem však nenašla informaci, že by některé úpravy způsobily komplikace nebo je nebylo možné do systému aplikovat, a proto předpokládám, že princip operativnosti (viz. kapitola 4.1.) byl a je stále naplňován.

5.4 Období od roku 2013 – současnost

Popis v období od roku 2013 – současnost je velmi stručný, jelikož stav dávek od roku 2013 je v mnoha případech totožný se současným, který je podrobně popsán v kapitole 6.

Od 1. 1. 2013 došlo v kontextu pěstounské péče k velmi významné změně, kdy byly všechny **dávky pěstounské péče** převedeny ze zákona o SSP do ZSPOD. K původním čtyřem dávkám, tj. příspěvku na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvku při převzetí dítěte a příspěvku na zakoupení motorového vozidla, přibyla nová dávka – **příspěvek při ukončení pěstounské péče**. (Novotná, Burdová, Jurková, 2014, s. 345)

Další podstatnou změnou byla koncepce dávky odměna pěstouna. Změna dávky spočívá nejen ve změně výše, ale také v tom, že je pojmána jako odměna za službu a pro účely daně z příjmu, pojistného na sociální zabezpečení, pojistného na úrazové pojištění a pojistného na všeobecné zdravotní pojištění se považuje za příjem ze závislé činnosti. (Novotná a kol., 2014, s. 345)

Pro pěstouny to znamenalo, že jim k 1. 1. 2013 zanikl dosavadní nárok na dávky pěstounské péče podle zákona o SSP. Příjemci dávek pěstounské péče byli o zániku dávek a nezbytnosti nového uplatnění nároku na dávky, tj. nezbytnosti podání nové žádosti, písemně informováni nejpozději do 30. 11. 2012. (Zákon č. 117/1995 Sb.)

Vzhledem k tomu, že tyto dávky zůstaly zachovány v nezměněné podobě do současnosti, jsou podrobné informace k pěstounským dávkám uvedeny v kapitole 6.2.

V souvislosti s touto změnou se však domnívám, že bylo částečně upuštěno od principu komplexnosti systému státní sociální podpory (viz. kapitola 4.1.), když na jeho základě byly dávky v roce 1995 sjednoceny do jednoho komplexu a nyní došlo k určitému rozdělení. I když vyjmutím dávek pěstounské péče ze zákona o SSP došlo k mírnému odchýlení od principu komplexnosti, byla stále zachována možnost pobírat tyto dávky současně s dávkami státní sociální podpory, což koresponduje s principem skladebnosti, kterému jsem se více věnovala v kapitole 4.1.

6 Současný stav systému státní sociální podpory a dávek pěstounské péče

Tato kapitola se zabývá současným stavem systému státní sociální podpory v první části a dávkami pěstounské péče ve druhé části kapitoly. Současným stavem je myšlen právní stav ke dni 1. 1. 2017 v České republice a je mu věnováno nejvíce prostoru, jelikož považuji za důležité zejména orientaci v aktuálně platném dávkovém systému. V poslední části kapitoly je zmíněn i státní příspěvek na výkon pěstounské péče. Státní příspěvek na výkon pěstounské péče se sice neřadí mezi dávky pěstounské péče či dávky státní sociální podpory, není vyplácen osobám pečujícím ani osobám v evidenci, ale slouží k podpoře pěstounské péče, a proto považuji za nezbytné ho také uvést a stručně popsat. Hlavním zdrojem je v této kapitole platná legislativa.

6.1 Státní sociální podpora

V zákoně o SSP je v současnosti zakotveno celkem 5 dávek:

- přídavek na dítě,
- příspěvek na bydlení,
- rodičovský příspěvek,
- porodné,
- pohřebné.⁶

V následujícím textu jsou popsány dávky jednotlivě – je uvedena jejich charakteristika, podmínky vzniku nároku na dávku, jejich výše a případně výpočet.

6.1.1 Přídavek na dítě

Přídavek na dítě je základní dávka určená pro rodiny s nezaopatřenými dětmi a slouží k pokrytí nákladů, které souvisí s výchovou či výživou dětí. Jedná se o dlouhodobou dávku, která pomáhá rodinám s dětmi. Stát se pomocí přídavku na dítě snaží rodině kompenzovat příjmy, které pravidelně vynakládá na zajištění potřeb svých dětí a díky čemuž má nižší životní úroveň než rodiny bezdětné, ačkoli vynakládá stejné pracovní úsilí. Vzhledem k tomu, jaké příjmy mají v současné době rodiny

---

⁶ MPSV (2015): Státní sociální podpora [on-line]. Dostupné 8. 3. 2017 z: <http://www.mpsv.cz/cs/2>

s dětmi, je podpora od státu stále nezbytná. Z tohoto důvodu je používán princip redistribuce od vysoko příjmových rodin k rodinám s nižšími příjmy a od bezdětných rodin k rodinám s dětmi. (Krebs et al., 2015, s. 291)

Dle § 17 zákona o SSP má nárok na tuto dávku nezaopatřené dítě žijící v rodině s rozhodným příjmem nižším než 2,4násobek životního minima rodiny. (Zákon č. 117/1995 Sb.) Příklad na dítě se vyplácí podle věku dítěte, a to ve třech výších (viz. Tabulka 3). Do zletilosti dítěte je dávka vyplácena osobě, která má dítě v přímém zaopatření. Od nabytí zletilosti dítěte je dávka vyplácena přímo jemu. (Krebs et al., 2015, s. 292)

Věk nezaopatřeného dítěte v rodině	Výše přídatku na dítě v Kč měsíčně
do 6 let	500
od 6 do 15 let	610
od 15 do 26 let	700

Tabulka 3⁷: Příklad na dítě

6.1.2 Příspěvek na bydlení

Příspěvek na bydlení je dávka, kterou stát přispívá rodinám či jednotlivcům s nízkými příjmy na pokrytí nákladů, které vznikají v souvislosti s bydlením. Při zjišťování nároku na tuto dávku je testován příjem rodiny i náklady spojené s bydlením za rozhodné období. Rozhodným obdobím v případě této dávky je předchozí kalendářní čtvrtletí.⁸

V § 24 odst. 1 zákona o SSP jsou stanoveny podmínky nároku na příspěvek na bydlení – pokud jsou náklady na bydlení vyšší než částka součinu rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30 a současně součin rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30 není vyšší než částka normativních nákladů na bydlení, má vlastník nebo nájemce bytu nárok na příspěvek na bydlení. V případě, že tyto podmínky nebudou splněny zároveň, nárok na tuto dávku nemá. Pokud osoba bydlí na území hlavního města Prahy, počítá se s koeficientem 0,35. (Zákon č. 117/1995 Sb.)

⁷ MPSV (2015): Příklad na dítě [on-line]. Dostupné 9. 3. 2017 z: http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prid_na_dite

⁸ MPSV (2017): Příspěvek na bydlení [on-line]. Dostupné 9. 3. 2017 z: http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni

Do rozhodného příjmu rodiny patří i veškeré příjmy společně posuzovaných osob (například i příspěvek na dítě a rodičovský příspěvek), kdy za společně posuzované osoby jsou považovány všechny osoby, které mají hlášený trvalý pobyt v jednom bytě.⁹

Normativní náklady na bydlení jsou pevně určeny jako průměrné náklady na bydlení s ohledem na velikost obce a počet členů sdílejících jednu domácnost. Tyto náklady zahrnují v případě nájemních bytů ceny nájemného dle zákona a u družstevních bytů a bytů vlastníků podobné náklady. Jsou v nich také připočteny i ceny služeb a energií. Normativní náklady se počítají s ohledem na přiměřenou velikost bytu k počtu osob v něm trvale bydlících. Částka normativních nákladů se stanovuje a upravuje každý kalendářní rok. (Krebs et al., 2015, s. 292)

Aktuální výši normativních nákladů uvádím v níže uvedených tabulkách č. 4 a 5.

Počet osob v rodině	Normativní náklady na bydlení pro nájemní byty platné od 1. 1. 2017 do 31. 12.2017 podle počtu obyvatel obce v Kč měsíčně				
	Praha	více než 100 000	50 000 - 99 999	10 000 - 49 999	do 9 999
jedna	7 720	6 114	5 822	4 950	4 763
dvě	11 004	8 806	8 407	7 213	6 957
tři	14 896	12 022	11 500	9 939	9 604
čtyři a více	18 577	15 112	14 482	12 599	12 195

Tabulka 4¹⁰: Normativní náklady – nájemní byty

⁹ MPSV (2017): Příspěvek na bydlení [on-line]. Dostupné 9. 3. 2017 z: http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni

¹⁰ MPSV (2017): Příspěvek na bydlení [on-line]. Dostupné 9. 3. 2017 z: http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni

Počet osob v rodině	Normativní náklady na bydlení pro družstevní byty a byty vlastníků platné od 1. 1. 2017 do 31. 12. 2017 v Kč měsíčně				
	Praha	více než 100 000	50 000 - 99 999	10 000 - 49 999	do 9 999
jedna	4 357	4 357	4 357	4 357	4 357
dvě	6 429	6 429	6 429	6 429	6 429
tři	8 880	8 880	8 880	8 880	8 880
čtyři a více	11 244	11 244	11 244	11 244	11 244

Tabulka 5¹¹: Normativní náklady – družstevní byty

Výpočet výše příspěvku na bydlení za kalendářní měsíc je možné matematicky zapsat jako:

$$\text{PNB} = \text{NN} - \text{P} * 0,30 \text{ (0,35)}$$

kdy PNB je příspěvek na bydlení, NN jsou normativní náklady na bydlení a P je rozhodný příjem rodiny, který se násobí koeficientem 0,30 nebo v případě území hlavního města Prahy koeficientem 0,35. (Krebs et al., 2015, s. 293)

V § 27 odst. 2 zákona o SSP je stanoveno, že pokud dojde k situaci, kdy normativní náklady budou vyšší než reálné náklady na bydlení rodiny, má vlastník nebo nájemce bytu právo na takovou výši příspěvku na bydlení, která bude rovna rozdílu mezi náklady na bydlení a příslušným násobkem rozhodného příjmu rodiny. (Zákon č. 117/1995 Sb.)

Pokud nastane situace, že ani příspěvek na bydlení nebude rodině stačit na pokrytí nákladů spojených s bydlením a dostane se díky tomu do hmotné nouze, má rodina právo podat žádost o doplatek na bydlení dle zákona o hmotné nouzi. (Krebs et al., 2015, s. 293)

6.1.3 Rodičovský příspěvek

Rodičovský příspěvek je dávka určená rodičům v době, kdy nejsou výdělečně činní z důvodu péče o malé dítě. Nárok na ni má rodič, který celodenně a řádně pečuje

¹¹ MPSV (2017): Příspěvek na bydlení [on-line]. Dostupné 9. 3. 2017 z: http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni

o nejmladší dítě v rodině, a to po celý kalendářní měsíc, nejdéle však do 4 let věku dítěte a vyčerpání celkové částky 220 000 Kč. (Krebs et al., 2015, s. 294)

Při posuzování nároku a stanovování výše rozhoduje výše denního vyměřovacího základu. V situaci, kdy je možné alespoň jednomu z rodičů nejmladšího dítěte k datu jeho narození stanovit 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu pro stanovení peněžité pomoci v mateřství nebo nemocenské v souvislosti s porodem či převzetím dítěte dle zákona o nemocenském pojištění, má rodič možnost zvolit si výši rodičovského příspěvku a tím i délku pobírání této dávky. Pokud je možné stanovit vyměřovací základ u obou rodičů, pracuje se s tím, který je vyšší bez ohledu na to, který rodič o dávku žádá či pobírá.¹²

Měsíční výše rodičovského příspěvku se stanovuje dle pravidel uvedených v § 30 zákona o SSP. V případě, kdy 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu je nižší nebo rovno částce 7 600 Kč, výše rodičovského příspěvku může mít maximálně výši 7 600 Kč. Pokud však dojde k situaci, že 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu bude vyšší než 7 600 Kč, je rodiči umožněno zvolit si částku této dávky, nicméně nejméně ve výši 7 600 Kč a maximálně 11 500 Kč za měsíc. Volbu výše rodičovského příspěvku může rodič změnit jednou za tři měsíce. V situaci, kdy není možné ani jednomu z rodičů stanovit tento vyměřovací základ, nemá rodič možnost výběru a rodičovský příspěvek je vyplácen v pevných měsíčních částkách a to následovně: do konce 9. měsíce věku dítěte je to částka 7 600 Kč a poté částka ve výši 3 800 Kč až do 4 let věku dítěte. (Zákon č. 117/1995 Sb.)

Jestliže dojde v rodině ke změně osob, které jsou posuzovány jako rodiče, a tím vznikne či se změní výše vyměřovacího základu, je stanoven rodičovský příspěvek dle nově splněných podmínek, a to vždy od následujícího kalendářního měsíce. (Břeská a kol., 2012, s. 103) V tomto případě se jedná například o pěstouny (osoby v evidenci a osoby pečující), kteří převzali dítě do své péče a vznikl jim tak nárok na rodičovský příspěvek.

Důležitou podmínkou pro nárok na rodičovský příspěvek a jeho výplatu je podmínka osobní a celodenní péče. Platí tedy, že dítě mladší 2 let nesmí navštěvovat jesle, mateřskou školu či jiné zařízení poskytující péči dětem předškolního věku

---

¹² MPSV (2016): Rodičovský příspěvek [on-line]. Dostupné 9. 3. 2017 z: http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/rodicovsky_prisp

v rozsahu vyšším než 46 hodin za kalendářní měsíc. V rozsahu nepřevyšujícím 4 hodiny denně může dítě navštěvovat léčebně rehabilitační zařízení nebo jesle, mateřskou školu či jiné obdobné zařízení pro zdravotně postižené předškolní děti. Pokud je dítě zdravotně postižené, může tato zařízení navštěvovat v maximálním rozsahu 6 hodin za den. Pokud osamělý rodič nebo oba rodiče dítěte jsou závislí na pomoci jiné osoby ve III. či IV. stupni, může jejich dítě docházet do zařízení uvedených výše po dobu 4 hodin za den. Dítě starší 2 let může docházet do zařízení bez omezení. (Krebs et al., 2015, s. 294)

Podmínka osobní a celodenní péče je splněna i v kalendářním měsíci, ve kterém se dítě narodilo, rodič měl určitou část měsíce nárok na některé dávky z nemocenského pojištění (peněžitá pomoc v mateřství nebo nemocenská), osoba převzala dítě do péče, která nahrazuje péči rodičů, dítě dovršilo 4 let věku, dítě či rodič zemřeli nebo rodič převzal do péče vlastní dítě.¹³

Rodiči je umožněno přivydělat si (není omezena výše příjmu) během pobírání rodičovského příspěvku a zlepšit tak sociální situaci rodiny. Je však povinen zajistit dítěti péči jinou zletilou osobu, a to po celou dobu, kdy bude pryč z důvodu výdělečné činnosti. Díky tomu se mohou rodiče malých dětí aktivně a současně i legálně podílet na finančním zajištění rodiny. (Nešporová, 2015, s. 13)

6.1.3.1 Rodičovský příspěvek a připravované změny související s pěstounskou péčí

Aktuálně je projednáván vládní návrh změny zákona, jež vláda předložila již 30. 6. 2016, který se týká nároku pěstounů na přechodnou dobu (osob v evidenci) na rodičovský příspěvek. Pokud by byl návrh přijat, pěstouni na přechodnou dobu by ztratili nárok na rodičovský příspěvek a nemohli by tak tuto dávku pobírat. V současné době prošel návrh již 2. čtením.¹⁴

Tuto změnu iniciovala veřejná ochránkyně práv, doktorka Anna Šabatová, jelikož se setkala s případy, kdy pěstouni na přechodnou dobu čerpali rodičovský příspěvek v maximální možné výši, tedy 11 500 Kč za kalendářní měsíc, a rodina

---

¹³ MPSV (2016): Rodičovský příspěvek [on-line]. Dostupné 9. 3. 2017 z: http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/rodivovsky_prisp

¹⁴ Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky (neuvedeno): Sněmovní tisk 854. Novela zákona o státní sociální podpoře [on-line]. Dostupné 23. 3. 2017 z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=854>

(osvojitelská, klasická pěstounská, biologická), do které bylo dítě následně svěřeno, neměla možnost volby čerpání rodičovského příspěvku, jelikož většina částky této dávky už byla vyčerpána. Dokonce v některých případech byla vyčerpána celá částka, a tak osoba, která následně převzala dítě do péče, neměla možnost pobírat rodičovský příspěvek. Doktorka Anna Šabatová také argumentuje faktem, že pěstouni na přechodnou dobu pobírají současně dvě dávky, které jsou poskytovány pro stejný účel – rodičovský příspěvek a současně dávku pěstounské péče, což je dle ombudsmanky nespravedlivé.¹⁵

Na základě argumentů, které ombudsmanka uvedla, se můžeme domnívat, že v současnosti nejsou všechny dávky státní sociální podpory vypláceny na základě principu spravedlnosti (viz. kapitola 4.1.). Dle jejích slov je současný systém rodičovského příspěvku nespravedlivý, tudíž nespĺňuje základní princip systému státní sociální podpory. Nicméně usiluje o zlepšení a vzhledem k informacím, které jsem uvedla v předchozím odstavci, můžeme očekávat přijetí změny týkající se rodičovského příspěvku. V příloze číslo 2 je možné na modelovém příkladu porovnat, jak se liší výše dávek pěstounů na přechodnou dobu a dlouhodobých pěstounů v současnosti při pobírání rodičovského příspěvku v nejvyšší možné výši a dávek pěstounské péče, na které mají nárok.

S ohledem na informace, které jsou uvedené na webových stránkách MPSV, jsou očekávány ještě další změny u rodičovského příspěvku v průběhu roku 2017. Jejich přijetím by bylo umožněno flexibilnější čerpání rodičovského příspěvku, jelikož by došlo ke zvýšení horní hranice čerpání rodičovského příspěvku na částku ve výši peněžité pomoci v mateřství (cca 32 000 Kč), úplnému zrušení kontroly docházky dítěte do předškolních zařízení a každý by si mohl zvolit výši čerpání rodičovského příspěvku bez ohledu na výši vyměřovacího základu, kdy horní hranice by byla stanovena na 7 600 Kč.¹⁶

---

¹⁵ Veřejný ochránce práv (2016): Tiskové zprávy 2016. Ochránkyně iniciovala spravedlivější systém rodičovského příspěvku [on-line]. Dostupné 24. 3. 2017 z: <http://www.ochrance.cz/aktualne/tiskove-zpravy-2016/ochrankyne-iniciovala-spravedlivejsi-system-rodicovskeho-prispevku/>

¹⁶ MPSV (2017): Co se mění v roce 2017? Novinky MPSV [on-line]. Dostupné 26. 3. 2017 z: <http://www.mpsv.cz/cs/29019>

6.1.4 Porodné

Tato dávka je určena rodinám s nízkými příjmy a slouží jako příspěvek na pokrytí nákladů, které vznikly v souvislosti s narozením prvního či druhého dítěte. Porodné je poskytováno v závislosti na výši příjmu – příjmy rodiny nesmí být vyšší než 2,7násobek životního minima rodiny v kalendářním čtvrtletí, které předchází kalendářnímu čtvrtletí narození dítěte. Do tohoto příjmu se nepočítá rodičovský příspěvek ani přídavek na dítě.¹⁷

Porodné se vyplácí ženě, která porodí své první či druhé živé dítě, avšak v případě, že žena, která porodí dítě a splní podmínky pro nárok na tuto dávku, zemře, má nárok na výplatu porodného otec dítěte. Nárok na porodné má též osoba, která převezme dítě do trvalé péče, která nahrazuje péči rodičů. Dítě však musí být mladší než 1 rok a tato osoba musí splnit stejné podmínky jako žena, která dítě porodí.¹⁸

Porodné se dle § 46 zákona o SSP vyplácí rodině jednorázově, v pevně stanovené výši. Za první dítě je poskytnuta částka ve výši 13 000 Kč a za druhé dítě částka ve výši 10 000 Kč. (Zákon č. 117/1995 Sb.)

6.1.5 Pohřebné

Pohřebné je jednorázová dávka, která se poskytuje jako příspěvek na pokrytí nákladů spojených s vypravením pohřbu. (Krebs et al., 2010, s. 282) Na tuto dávku má nárok osoba, která vypravila pohřeb buď nezaopatřenému dítěti nebo rodiči nezaopatřeného dítěte. Musí však být splněna podmínka, že osoba, která zemřela, měla trvalý pobyt na území České republiky ke dni úmrtí. Výše je pevně stanovena částkou 5 000 Kč. (Krebs et al., 2015, s. 295)

6.2 Dávky pěstounské péče

V současnosti je v § 47e ZSPOD uvedeno 5 dávek pěstounské péče:

- příspěvek na úhradu potřeb dítěte,

---

¹⁷ MPSV (2016): Porodné [on-line]. Dostupné 10. 3. 2017 z: <http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/porodne>

¹⁸ MPSV (2016): Porodné [on-line]. Dostupné 10. 3. 2017 z: <http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/porodne>

- příspěvek při ukončení pěstounské péče,
- odměna pěstouna,
- příspěvek při převzetí dítěte,
- příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla. (Zákon č. 359/1999 Sb.)

V následujícím textu je každá dávka samostatně vysvětlena, je zde uvedena její charakteristika, podmínky nároku na dávku, její výše a další potřebné informace. Jak již bylo řečeno výše, v příloze je uveden příklad modelové pěstounské rodiny, na kterém je názorně ukázáno, na jaké dávky a v jaké výši má pěstounská rodina nárok.

6.2.1 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Tato dávka slouží, jak již z názvu vyplývá, k úhradě potřeb dítěte. Nárok na ni má nezletilé nezaopatřené dítě, které je svěřeno do pěstounské péče, a to i po zletilosti dítěte, nejdéle však do věku 26 let, pokud jde o nezaopatřené dítě žijící ve společné domácnosti s osobou pečující. Naopak na příspěvek na úhradu potřeb dítěte nemá nárok dítě pobírající důchod z důchodového pojištění, který je roven nebo vyšší než částka této dávky. Také nenáleží v případě, kdy je dítě umístěno do zařízení pro péči o děti nebo mládež nebo je soudem svěřeno do péče jiné osoby. (Novotná a kol., 2014, s. 345–349)

Příspěvek se vyplácí osobě pečující (po dosažení zletilosti dítěte přímo jemu) každý kalendářní měsíc ve čtyřech výších dle věku dítěte. Pokud jde o dítě do 6 let věku, náleží příspěvek ve výši 4 500 Kč. V případě, že jde o dítě ve věku od 6 do 12 let, výše příspěvku činí 5 550 Kč. U dítěte ve věku od 12 do 18 let je výše příspěvku 6 350 Kč, a pokud se jedná o dítě ve věku od 18 do 26 let, má příspěvek výši 6 600 Kč. (Macela, Hovorka, Křístek, Trubačová, Zárasová, 2015, s. 614)

Výplata příspěvku se liší v případě, kdy je dítě dle zákona o sociálních službách závislé na pomoci jiné fyzické osoby. Výše příspěvku je odvozena dle věku a stupně závislosti dítěte (viz. Tabulka 6). (Macela a kol., 2015, s. 614)

Dítě ve věku	Dítě ve stupni závislosti I (lehká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti II (středně těžká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti III (těžká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti IV (úplná závislost) Kč
Do 6 let	4 650	5 550	5 900	6 400
6 – 12 let	5 650	6 800	7 250	7 850
12 – 18 let	6 450	7 800	8 300	8 700
18 – 26 let	6 750	8 100	8 600	9 000

Tabulka 6¹⁹: Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

6.2.2 Příspěvek při ukončení pěstounské péče

Nárok na tuto dávku má při ukončení pěstounské péče fyzická osoba, která až do dosažení své zletilosti byla svěřena do pěstounské péče. Nárok vzniká současně ke dni, kdy zaniká nárok na výplatu příspěvku na úhradu potřeb dítěte. Příspěvek při ukončení pěstounské péče je jednorázová dávka, která je vyplácena v jednotné výši 25 000 Kč. (Krebs et al., 2015, s. 296)

Dle § 47h odst. 3 ZSPOD (Zákon č. 359/1999 Sb.): „*Nárok na příspěvek při ukončení pěstounské péče náleží jen jednou.*“

6.2.3 Odměna pěstouna

Na odměnu pěstouna má nárok podle § 47i ZSPOD osoba pečující i osoba v evidenci. Nárok mají tyto osoby i v případě, kdy svěřené dítě po dosažení zletilosti již nemá nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte, jelikož pobírá důchod z důchodového pojištění, který je buď stejně vysoký nebo vyšší než tento příspěvek. V situacích, kdy jsou oba manželé zároveň osobou pečující či osobou v evidenci, má nárok na dávku pouze jeden z nich. (Zákon č. 359/1999 Sb.)

¹⁹ MPSV (2012): Příspěvek na úhradu potřeb dítěte [on-line]. Dostupné 10. 3. 2017 z: <https://portal.mpsv.cz/soc/dpp>

Tato dávka se vyplácí každý kalendářní měsíc v rozdílných výších, která je určena podle počtu svěřených dětí, stupně závislosti a zda jde o osobu pečující či osobu v evidenci. Výše odměny pěstouna činí za kalendářní měsíc:

1. 8 000 Kč, pokud osoba pečuje o jedno dítě,
2. 12 000 Kč, pokud osoba pečuje o dvě děti,
3. 20 000 Kč,
  - pokud osoba pečuje alespoň o tři děti,
  - nebo pečuje alespoň o jedno dítě, které je závislé na pomoci jiné osoby ve II, III nebo IV stupni,
  - nebo v případě, kdy jde o osobu v evidenci – osoba v evidenci má nárok na tuto dávku i v případě, že nepečuje o dítě.
4. 24 000 Kč, pokud pěstoun pečuje alespoň o 1 dítě, které mu bylo svěřeno na přechodnou dobu a současně je toto dítě závislé na pomoci jiné osoby ve II., III. nebo IV. stupni. (Macela a kol., 2015, s. 621)

Za každé další dítě, které bylo svěřené do péče osobě pečující, dochází ke zvýšení částky odměny pěstouna, a to ve výši 4 000 Kč. (Krebs et al., 2015, s. 296)

Nárok na odměnu pěstounu mohou mít i prarodiče a praprarodiče nezaopatřeného dítěte, kteří se stali osobou pečující či osobou v evidenci, a to v situacích, které jsou hodné zvláštního zřetele. O přiznání dávky rozhoduje krajská pobočka Úřadu práce ČR na základě vyjádření orgánu sociálně-právní ochrany dětí. (Macela a kol. 2015, s. 624)

V případě, kdy o dítě pečuje v pěstounské péči prarodič, je dobré zmínit, že starobní důchod je vyplácen souběžně s dávkami pěstounské péče. Nicméně ne v případě předčasného starobního důchodu, který se nevyplácí v situacích, kdy dojde k souběhu s příjmem zakládajícím účast na důchodovém pojištění, což odměna pěstouna je. Starobní důchod tak začne být vyplácen až v době, kdy fyzická osoba dosáhne důchodového věku. (Příb, 2016, s. 24)

V § 47k ZSPOD (Zákon č. 359/1999 Sb.) je uvedeno: „*Odměna pěstouna pro účely zákonů upravující daně z příjmů, pojistné na sociální zabezpečení, pojistné na úrazové pojištění a pojistné na všeobecné zdravotní pojištění považuje za příjem ze závislé činnosti.*“

6.2.4 Příspěvek při převzetí dítěte

Příspěvek při převzetí dítěte je vyplácen jednorázově, kdy cílem této dávky je přispění na nákup věcí, které bude nově přicházející dítě do náhradní rodinné péče potřebovat. (Krebs et al., 2015, s. 296)

Nárok má osoba pečující, která si vzala dítě do péče. V případě, kdy je totéž dítě svěřeno do pěstounské péče stejné osobě pečující opětovně, náleží jí příspěvek při převzetí dítěte pouze jednou. Výše této dávky je pevně stanovena do tří výší, které se odvíjí dle věku dítěte:

- 8 000 Kč = dítě do 6 let,
- 9 000 Kč = dítě od 6 do 15 let,
- 10 000 Kč = dítě od 15 do 26 let. (Macela a kol., 2015, s. 628–629)

6.2.5 Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla

Touto dávkou stát přispívá pěstounovi buď na pořízení či celkovou opravu motorového vozidla. Nárok na příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla má pěstoun (osoba pečující), kterému byly do pěstounské péče svěřeny minimálně 3 děti či má nárok na odměnu pěstouna, jelikož pečuje o 3 děti (i o zletilé děti, a to v případě, kdy díky nim má pěstoun nárok na odměnu pěstouna), pokud zakoupil či zajistil opravu osobního motorového vozidla a současně jej nevyužívá pro výdělečnou činnost. (Macela a kol., 2015, s. 629–630)

Výše příspěvku je stanovena na 70 % z pořizovací ceny osobního motorového vozidla či nákladů souvisejícími s opravou, maximální však ve výši 100 000 Kč. Nicméně součet těchto příspěvků, které byly osobě pečující poskytnuty za předchozích 10 kalendářních let, nesmí přesáhnout částku 200 000 Kč. (Macela a kol., 2015, s. 629–630)

6.3 Státní příspěvek na výkon pěstounské péče

V této části kapitoly bych ještě pro úplnost zmínila státní příspěvek na výkon pěstounské péče, který se sice neřadí mezi dávky pěstounské péče, ale slouží k podpoře pěstounské péče.

Státní příspěvek na výkon pěstounské péče je upraven v § 47d ZSPOD a nárok na něj má buď obecní úřad obce s rozšířenou působností dle vydání správního rozhodnutí nebo obecní úřad obce s rozšířenou působností, obecní úřad, krajský úřad či pověřená osoba, pokud uzavřely dohodu o výkonu pěstounské péče. Dohoda musí být uzavřena buď s osobou pečující nebo s osobou v evidenci a tento příspěvek slouží na náklady, které vznikají v souvislosti se zajišťováním pomoci osobě pečující, v evidenci či dítěti a prováděním dohledu nad pěstounskou péčí. Rozsah pomoci je upraven § 47a ZSPOD. Státní příspěvek na výkon pěstounské péče je vyplácen ve výši 48 000 Kč za kalendářní rok. Pokud trvala dohoda o výkonu pěstounské péče nebo pravomocné správní rozhodnutí pouze po část roku, činí státní příspěvek na výkon pěstounské péče 4 000 Kč za každý kalendářní měsíc. (Macela a kol., 2015, s. 606–607)

Závěr

Mezi hlavní body práce se řadí popis vzniku, vývoje a současného stavu finančního zabezpečení pěstounské péče ze strany státu. Největší pozornost jsem věnovala současnému stavu, kdy alespoň částečná znalost finančního zabezpečení pěstounské péče je nezbytná pro výkon práce sociálního pracovníka. V této části práce je popsán systém dávek pěstounské péče a státní sociální podpory ve znění platném ke dni 1. 1. 2017. Jelikož je pro pochopení současného systému důležitý i vznik a postupný vývoj pěstounské péče, systému státní sociální podpory a dávek pěstounské péče, má své podstatné místo v této práci.

Jak již bylo řečeno v úvodu, cílem této práce je popsat vznik, vývoj, změny a současný stav systému státní sociální podpory a dávek pěstounské péče. Ve své práci jsem použila metodu kompilace a popsala jsem změny u jednotlivých dávek, podmínky pro vznik nároku na dávky, jejich výši a výplatu. Modelové situace, které jsou uvedeny v příloze č. 1 a 2, slouží pro větší přehlednost a názornost vývoje systému.

Cíl bakalářské práce jsem naplnila. V první části je popsána historie související se vznikem pěstounské péče, dále je vysvětlena pěstounská péče jako celek a jsou vymezeny nezbytné pojmy. Stejný postup byl použit následně i u systému státní sociální podpory. V následující kapitole je věnována pozornost vývoji a změnám u jednotlivých dávek a poslední kapitola se věnuje současnému stavu, kde navíc upozorňuji na chystané změny u rodičovského příspěvku.

V průběhu celé práce sleduji principy, na jejichž základě byl vytvořen systém státní sociální podpory v roce 1995 a zjišťuji, zda je podle nich stále postupováno. Z dostupných informací, které jsou uvedeny v práci vyplývá, že většina principů je stále nezbytnou součástí systému státní sociální podpory, s výjimkou principu valorizace, který byl odstraněn v souvislosti se změnami v roce 2008.

Tuto práci je možné využít jako informační příručku, poskytující zájemcům o pěstounskou péči, sociálním pracovníkům či studentům sociální práce nebo sociální politiky základní vhled do problematiky finančního zabezpečení pěstounské péče. Bakalářská práce přináší základní pohled do problematiky dávek pěstounské péče a dávek státní sociální podpory nejen v současnosti, ale již od samého vzniku. Abych

tuto problematiku ještě lépe znázornila, rozhodla jsem se vývoj dávek demonstrovat na modelových příkladech, které jsou uvedeny v příloze.

Seznam použitých zkratk

MPSV – Ministerstvo práce a sociální věci

OZ – Občanský zákoník

PP – Pěstounská péče

SSP – Státní sociální podpora

Zákon o SSP – Zákon o státní sociální podpoře

ZSPOD – Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Seznam použitých tabulek

Tabulka 1: Přídavky na děti	15
Tabulka 2: Výše částek životního minima ke dni 1. 1. 2017	20
Tabulka 3: Přídavek na dítě	34
Tabulka 4: Normativní náklady – nájemní byty	35
Tabulka 5: Normativní náklady – družstevní byty	36
Tabulka 6: Příspěvek na úhradu potřeb dítěte	42

Seznam použitých zdrojů

- Břeská, N. a kol. (1995). *Státní sociální podpora*. Olomouc: ANAG.
- Břeská, N., Burdová, E. a Vránová, L. (2001). *Státní sociální podpora*. Olomouc: ANAG.
- Břeská, N., Burdová, E. a Vránová, L. (2007). *Státní sociální podpora: s komentářem a příklady*. Olomouc: ANAG.
- Břeská, N., Burdová, E. a Vránová, L. (2008). *Státní sociální podpora: s komentářem a příklady*. Olomouc: ANAG.
- Břeská, N., Burdová, E., Kepková, M. a Vránová, L. (2012). *Státní sociální podpora: s komentářem a příklady*. Olomouc: ANAG.
- Cilečková, K. (2014). Změny v náhradní rodinné péči. *Sociální práce/Sociálna práca*, č. 2, s. 61–70.
- Český statistický úřad (2016): Česká republika od roku 1989 v číslech. Trh práce [online]. Dostupné 22. 3. 2017 z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech-vy42dggohg#05>
- Český statistický úřad (2016): Průměrná mzda v roce 2016. [on-line]. Dostupné 22. 3. 2017 z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/prumerne-mzdy-4-ctvrtleti-2016>
- Dlouhý, J. (1997). *Vzájemné vazby systému daní a dávek v České republice*. Praha: SOCIOKLUB.
- Höhne, S. (2008). Role dávek státní sociální podpory při redukci chudoby rodin s dětmi. *FÓRUM sociální politiky*, č. 5, s. 32–37. Dostupné z: http://www.vupsv.cz/sites/File/forum_socialni_politiky/Casopis_FSP_5_2008.pdf
- Kepková, M. ed. (1997). *Státní sociální podpora: (vznik a vývoj systému)*. Praha: SOCIOPRESS.
- Krebs, V. a kol. (2002). *Sociální politika*. Praha: ASPI Publishing s.r.o.
- Krebs, V. a kol. (2005). *Sociální politika*. Praha: ASPI, a.s.
- Krebs, V. a kol. (2007). *Sociální politika*. Praha: ASPI, a.s.

- Krebs, V. a Průša, L. (2002). *Státní sociální podpora*. Praha: Grada Publishing.
- Krebs, V. et al. (2010). *Sociální politika*. Praha: Wolters Kluwer ČR.
- Krebs, V. et al. (2015). *Sociální politika*. Praha: Wolters Kluwer ČR.
- Macela, M., Hovorka, D., Křístek, A., Trubačová, K., Zárasová, Z. (2015). *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s.
- Matějček, Z. a kol. (1999). *Náhradní rodinná péče: Průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál.
- Matějček, Z. a kol. (2002). *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál.
- MPSV (2007): Příspěvek na školní pomůcky [on-line]. Dostupné 12. 3. 2017 z : <http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/pomucky>
- MPSV (2012): Příspěvek na úhradu potřeb dítěte [on-line]. Dostupné 10. 3. 2017 z: <https://portal.mpsv.cz/soc/dpp>
- MPSV (2015): Přídavek na dítě [on-line]. Dostupné 9. 3. 2017 z: http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prid_na_dite
- MPSV (2015): Státní sociální podpora [on-line]. Dostupné 8. 3. 2017 z: <http://www.mpsv.cz/cs/2>
- MPSV (2016): Porodné [on-line]. Dostupné 10. 3. 2017 z: <http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/porodne>
- MPSV (2016): Rodičovský příspěvek [on-line]. Dostupné 9. 3. 2017 z: http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/rodicovsky_prisp
- MPSV (2016): Životní a existenční minimum [on-line]. Dostupné 24. 3. 2017 z: <http://www.mpsv.cz/cs/11852>
- MPSV (2017): Co se mění v roce 2017? Novinky MPSV [on-line]. Dostupné 26. 3. 2017 z: <http://www.mpsv.cz/cs/29019>
- MPSV (2017): Přehled o vývoji částek minimální mzdy [on-line]. Dostupné 22. 3. 2017 z: <http://www.mpsv.cz/cs/871>
- MPSV (2017): Příspěvek na bydlení [on-line]. Dostupné 9. 3. 2017 z: http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni

MPSV (neuvedeno): Krajské pobočky [on-line]. Dostupné 24. 3. 2017 z: <https://portal.mpsv.cz/upcr/kp>

Nešporová, O. (2015). Flexibilní režim čerpání rodičovského příspěvku a sladování rodičovství s placenou prací. *FÓRUM sociální politiky*. č. 6, s. 10–18. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/FSP_2015-06.pdf

Novotná, V., Burdová, E., Jurková, J. (2014). *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. Olomouc: ANAG.

Novotný, P. a kol. (2014). *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*. Praha: Grada.

Pazlarová, H. ed. (2016). *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál.

Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky (neuvedeno): Sněmovní tisk 854. Novela zákona o státní sociální podpoře [on-line]. Dostupné 23. 3. 2017 z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=854>

Příb, J. (2016). Žena získala dívku do pěstounské péče. *Právo a rodina*. č. 5, s. 24.

Smolíková, V. (2014). *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. Ostrava: Key Publishing.

Sociální reforma (neuvedeno): Rodičovský příspěvek [on-line]. Dostupné 13. 3. 2017 z: <http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/4>

Veřejný ochránce práv (2016): Tiskové zprávy 2016. Ochránkyňe iniciovala spravedlivější systém rodičovského příspěvku [on-line]. Dostupné 24. 3. 2017 z: <http://www.ochrance.cz/aktualne/tiskove-zpravy-2016/ochrankyne-iniciovala-spravedlivejsi-system-rodicovskeho-prispevku/>

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Zákon č. 359/1999 Sb. v účinném znění ke dni 19. 9. 2016.

Zákon o státní sociální podpoře. Zákon č. 117/1995 Sb. v účinném znění ke dni 1. 1. 2017.

Zákon o životním a existenčním minimu. Zákon č. 110/2006 Sb. v účinném znění ke dni 1. 1. 2016.

Příloha č. 1: Modelová situace č. 1

Cílem práce bylo mimo jiné popsat postupný vývoj dávek státní sociální podpory a pěstounské péče od jejich vzniku až do současnosti. Tento vývoj je popsán v kapitole 5, v kapitole 6 je popsán současný stav systému. Abych tuto problematiku ještě lépe znázornila, rozhodla jsem se vývoj dávek demonstrovat i na modelové situaci.

Vytvořila jsem modelovou pěstounskou rodinu, která se skládá celkem ze 4 osob – žena, muž (manželé), 1 vlastní dítě ve věku 12 let a 1 dítě ve věku 5 let, které jim bylo svěřeno do pěstounské péče. Na této modelové pěstounské rodině názorně prezentuji, jak se dávky v období let 1996–2017 vyvíjely. Uvedu nárok na jednotlivé dávky a jejich výši, na které by rodina měla nárok k 1. lednu v roce 1996, 2001, 2007, 2013 a 2017.

Chtěla jsem zohlednit obvyklé příjmy v daném období, proto je příjem rodiny ve všech uvedených letech vždy tvořen dle jednotného pravidla: jeden z rodičů má příjem ve výši minimální měsíční mzdy v daném roce a druhý rodič příjem ve výši průměrné hrubé měsíční mzdy v daném roce – použila jsem informace dostupné na webových stránkách.²⁰ (V roce 2017 je uvedena průměrná hrubá mzda v roce 2016). Čerpala jsem také z knih s názvem Státní sociální podpora od doktorky Břeské, doktorky Burdové a magistry Vránové – pracovala jsem s knihou v několika aktualizovaných vydáních. Všechny tyto zdroje jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů. Nepodařilo se mi dohledat výši čisté mzdy ve sledovaných letech, tudíž jsem se rozhodla pro své výpočty využít hrubou mzdu. Uvedený postup jsem zvolila z důvodu možnosti porovnání výše dávek s výší mzdy v daném období.

S cílem zohlednit v modelových situacích i výši přídatku na dítě jsem v letech 1996, 2001, 2007 přiznala rodině nárok na tuto dávku v základní výměře. V roce 2008

---

²⁰ MPSV (2017): Přehled o vývoji částek minimální mzdy [on-line]. Dostupné 22. 3. 2017 z: <http://www.mpsv.cz/cs/871>. Český statistický úřad (2016): Česká republika od roku 1989 v číslech. Trh práce [on-line]. Dostupné 22. 3. 2017 z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech-vy42dggohg#05>. Český statistický úřad (2016): Průměrná mzda v roce 2016. [on-line]. Dostupné 22. 3. 2017 z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/prumerne-mzdy-4-ctvrtleti-2016>

došlo z důvodu změny výpočtu nároku na dávku k velkému snížení počtu příjemců (podrobnosti uvádím v kapitole 5.3), proto ji v letech 2013 a 2017 v příjmu rodiny již nezohledňuji, když předpokládám, že modelové rodině nárok na tuto dávku nevznikl.

Z důvodu názornosti, aby se v příkladu mohl objevit i příspěvek při převzetí dítěte, který je dávkou jednorázovou, uvádím výši dávek za měsíc, kdy došlo k přijetí dítěte do pěstounské péče, tedy ke vzniku nároku na tuto dávku.

U modelových situací je nezbytné zohlednit fakt, že česká koruna měla v průběhu let odlišnou hodnotu z důvodu inflace.

Výpočty provádím v souladu s legislativní úpravou platnou k 1. lednu daného roku.

Rok 1996

Životní minimum rodiny:

Žena	1 800 Kč
Muž	1 800 Kč
Dítě (5 let)	1 320 Kč
Dítě (12 let)	1 730 Kč
Částka na domácnost	1 400 Kč
<hr/>	
Celkem	8 050 Kč

Příjem rodiny:

Příjem ženy	2 500 Kč
Příjem muže	9 825 Kč
Přídavek na dítě (5 let)	370 Kč
Přídavek na dítě (12 let)	485 Kč
Příspěvek na úhradu potřeb dítěte (5 let)	1 320 Kč
Odměna pěstouna	900 Kč
Příspěvek při převzetí dítěte	5 280 Kč
<hr/>	
Celkem	20 680 Kč

Rok 2001

Životní minimum rodiny:

Žena	2 190 Kč
Muž	2 190 Kč
Dítě (5 let)	1 600 Kč
Dítě (12 let)	2 110 Kč
Částka na domácnost	2 560 Kč

Celkem 10 650 Kč

Příjem rodiny:

Příjem ženy	5 000 Kč
Příjem muže	14 750 Kč
Přídavek na dítě (5 let)	448 Kč
Přídavek na dítě (12 let)	591 Kč
Příspěvek na úhradu potřeb dítěte (5 let)	3 380 Kč
Odměna pěstouna	1 160 Kč
Příspěvek při převzetí dítěte	6 760 Kč

Celkem **35 149 Kč**

Rok 2007

Životní minimum rodiny:

Žena	2 880 Kč
Muž	2 600 Kč
Dítě (5 let)	1 600 Kč
Dítě (12 let)	1 960 Kč

Celkem 9 040 Kč

Příjem rodiny:

Příjem ženy	8 000 Kč
Příjem muže	20 927 Kč
Přídavek na dítě (5 let)	496 Kč
Přídavek na dítě (12 let)	608 Kč
Príspevek na úhradu potreb dítěte (5 let)	3 680 Kč
Odměna pěstouna	3 126 Kč
Príspevek při převzetí dítěte	7 120 Kč

Celkem	43 869 Kč
--------	------------------

Rok 2013**Životní minimum rodiny:**

Žena	3 140 Kč
Muž	2 830 Kč
Dítě (5 let)	1 740 Kč
Dítě (12 let)	2 140 Kč

Celkem	9 850 Kč
--------	----------

Příjem rodiny:

Příjem ženy	8 500 Kč
Příjem muže	25 051 Kč
Přídavek na dítě (5 let)	0 Kč
Přídavek na dítě (12 let)	0 Kč
Príspevek na úhradu potreb dítěte (5 let)	4 500 Kč
Odměna pěstouna	5 500 Kč *)
Príspevek při převzetí dítěte	8 000 Kč

Celkem	53 171 Kč
--------	------------------

Rok 2017

Životní minimum rodiny:

Žena	3 140 Kč
Muž	2 830 Kč
Dítě (5 let)	1 740 Kč
Dítě (12 let)	2 140 Kč
<hr/>	
Celkem	9 850 Kč

Příjem rodiny:

Příjem ženy	11 000 Kč
Příjem muže	27 589 Kč
Přídavek na dítě (5 let)	0 Kč
Přídavek na dítě (12 let)	0 Kč
Příspěvek na úhradu potřeb dítěte (5 let)	4 500 Kč
Odměna pěstouna	5 500 Kč *)
Příspěvek při převzetí dítěte	8 000 Kč
<hr/>	
Celkem	58 209 Kč

*) Od roku 2013 se odměna pěstouna pro účely zákonů upravující daně z příjmů, pojistné na sociální zabezpečení, pojistné na úrazové pojištění a pojistné na všeobecné zdravotní pojištění považuje za příjem ze závislé činnosti § 47k ZSPOD. Proto jsou z odměny pěstouna, která činí 8000 Kč provedeny srážky ze mzdy – zdravotní pojištění ve výši 360 Kč, sociální pojištění ve výši 520 Kč, daň z příjmů ve výši 1620 Kč. V modelovém příkladu žena uplatnila slevu na dani u svého zaměstnavatele, tudíž ji nemůže uplatnit u krajské pobočky Úřadu práce. Odměna pěstouna byla vyplacena ve výši 5 500 Kč.

Na modelové situaci je přehledně znázorněna nejen výše jednotlivých dávek státní sociální podpory a pěstounské péče, ale také výše životního minima, minimální mzdy a průměrné hrubé mzdy ve sledovaných letech.

Pro lepší přehlednost jsem vytvořila jednoduchou tabulku, na které je možné vidět vše ještě názorněji. Současně jsem provedla výpočet, který ukazuje, jak se vyvíjel podíl opakovaných dávek SSP a PP na celkovém příjmu rodiny. Tento údaj uvádím v procentech.

Z níže uvedené tabulky je zřejmé, že podíl opakovaných dávek SSP a PP se ve vztahu k příjmu rodiny od roku 1996 nijak výrazně nemění, nicméně je možné sledovat drobné odchylky.

Rok	Životní minimum rodiny	Minimální mzda	Průměrná hrubá mzda	Přídavek na dítě	Odměna pěstouna	Příspěvek na úhradu potřeb dítěte	Příspěvek při převzetí dítěte (PPPD)	Výše dávek SSP a PP celkem	Výše opakovaných dávek SSP a PP celkem (bez PPPD)	Celkový příjem včetně opakovaných dávek SSP a PP	Podíl opakovaných dávek SSP a PP na celkovém příjmu rodiny v procentech
1996	8 050 Kč	2 500 Kč	9 825 Kč	855 Kč	900 Kč	1 320 Kč	5 280 Kč	8 355 Kč	3 075 Kč	15 400 Kč	19,97
2001	10 650 Kč	5 000 Kč	14 750 Kč	1 039 Kč	1 160 Kč	3 380 Kč	6 760 Kč	12 339 Kč	5 579 Kč	25 329 Kč	22,03
2007	9 040 Kč	8 000 Kč	20 927 Kč	1 104 Kč	3 126 Kč	3 680 Kč	7 120 Kč	15 030 Kč	7 910 Kč	36 837 Kč	21,47
2013	9 850 Kč	8 500 Kč	25 051 Kč	0 Kč	5 500 Kč	4 500 Kč	8 000 Kč	18 000 Kč	10 000 Kč	43 551 Kč	22,96
2017	9 850 Kč	11 000 Kč	27 589 Kč	0 Kč	5 500 Kč	4 500 Kč	8 000 Kč	18 000 Kč	10 000 Kč	48 589 Kč	20,58

Příloha č. 2: Modelová situace č. 2

Rozdíl ve výši dávek pěstounské péče mezi osobami pečujícími a osobami v evidenci

Dávky pěstounské péče ke dni 1. 1. 2017

Na následující modelové situaci bude prezentován rozdíl ve výši dávek pěstounské péče mezi osobami pečujícími (pěstouny) a osobami v evidenci (pěstouni na přechodnou dobu). U obou případů budu předpokládat, že osoba, které bylo dítě do pěstounské péče svěřeno, splňuje podmínky pro možnost volby čerpání rodičovského příspěvku v nejvyšší výši, tj. ve výši 11 500 Kč a tuto výši si zvolí.

Pokud bude dítě ve věku 11 měsíců svěřeno:

a) do pěstounské péče na přechodnou dobu,

budou pěstounské dávky a rodičovský příspěvek osobě v evidenci přiznány v této výši:

- odměna pěstouna – 20 000,- (osoba v evidenci). Z této částky však musí být odvedeno zdravotní pojištění ve výši 900,-, sociální pojištění ve výši 1300,- a záloha na daň ve výši 1950,- (uplatněna sleva na poplatníka). Výslednou částkou tedy je cca 15 850,-
- rodičovský příspěvek – nejvyšší možnost – 11 500,-
- příspěvek na úhradu potřeb dítěte – 4 500,-
- příspěvek při převzetí dítěte – 0,- nemá nárok, není osobou pečující.

Celkem: $15\ 850 + 11\ 500 + 4\ 500 = 31\ 850,-$ Kč

Osoba v evidenci bude mít nárok na dávky v celkové výši 31 850 Kč.

b) do pěstounské péče,

budou pěstounské dávky a rodičovský příspěvek osobě pečující přiznány v této výši:

- odměna pěstouna – 8 000,- (péče o 1 dítě) Z této částky však musí být odvedeno zdravotní pojištění ve výši 360,-, sociální pojištění ve výši 520,-, záloha na daň je 0,- (uplatněna sleva na poplatníka). Výslednou částkou tedy je cca 7 120,-
- rodičovský příspěvek – nejvyšší možnost – 11 500,-

- příspěvek na úhradu potřeb dítěte – 4 500,-
- příspěvek při převzetí dítěte – 8 000,-

Celkem: $7\ 120 + 11\ 500 + 4\ 500 + 8\ 000 = 31\ 120,-$ Kč

Osoba pečující bude mít nárok na dávky v celkové výši 31 120 Kč.

Příspěvek při převzetí dítěte je jednorázová dávka, tudíž v dalších měsících již nebude přiznána a vyplácena. Příjem osoby pečující bude v dalších měsících činit 23 120,- Kč.

Na tomto příkladu jsou zřetelné rozdíly ve výši pěstounských dávek osoby pečující a osoby v evidenci. Rozdíly jsou ve výši odměny pěstouna a v nároku na dávku příspěvek při převzetí dítěte. Osoba v evidenci má nárok na odměnu pěstouna ve výši 20 000 Kč, a to i v době, kdy žádné dítě v péči nemá. Naopak osoba v evidenci nemá nárok na dávku příspěvek při převzetí dítěte. V obou případech jsou z odměny pěstouna provedeny srážky ze mzdy (zdravotní pojištění, sociální pojištění a záloha na daň z příjmů).

U modelových situací jsem využívala zejména informace dostupné z knih s názvem Státní sociální podpora, napsané doktorkou Břeskou, doktorkou Burdovou a magistrou Vránovou (Pracovala jsem s knihou v několika aktualizovaných vydáních.) a ze ZSPOD. Tyto zdroje jsem uvedla v seznamu použitých zdrojů.